

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΣΤΗΝ ΑΣΤΙΚΟΠΟΙΗΣΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

❖ Το ανεξάρτητο Νεοελληνικό κράτος => αρχίζει την ιστορική του πορεία : 1830

1. μετά από μια 10ετία: I. σκληρών αγώνων , II. μεγάλων καταστροφών , III. ανθρώπινων απωλειών

1. παγίωση (σταθεροποίηση) της τάξης
2. παγίωση στοιχειώδους κρατικής λειτουργίας
3. αρχή της ανοικοδόμησης
4. αρχή της οικονομικής ανάπτυξης

1-4 : έχουν την αφετηρία τους : 1833 => μετά την εγκατάσταση της βαυαρικής δυναστείας στην Ελλάδα

Το πρόβλημα που αντιμετώπιζε η χώρα :

1. αποκατάσταση ζημιών => εξαιτίας : α. πολυετούς πολέμου , β. αναρχίας
2. δομές + λειτουργίες της κοινωνίας (ειδικά στον οικονομικό χώρο) =>
  - i. ήταν απαρχαιωμένες
  - ii. βρίσκονταν σε πλήρη αναντιστοιχία με προόδους που τα κράτη της Δυτικής Ευρώπης (είχαν ήδη πετύχει) : ζούσαν ήδη => Βιομηχανική Επανάσταση + Μετασχηματισμό παραγωγικών + οικονομικών δυνάμεων

≠ ΕΛΛΑΔΑ => βρισκόταν ακόμα στην Ανατολή , όπου :

1. βιομηχανία = άγνωστη
2. μεταφορές = διεξάγονταν με πρωτόγονα μέσα
3. καλλιέργειες με μεθόδους => γνωστές οι περισσότερες από την εποχή του Ησιόδου

A. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

1. Τα δημογραφικά δεδομένα

α. Ο πληθυσμός

1η§ Τα ελληνικά σύνορα έως το 1881

ΕΛΛΑΔΑ =>

- φτωχή
- με απαρχαιωμένες παραγωγικές δομές
- μικρή σε έκταση
- ολιγάνθρωπη

ΣΥΝΟΡΑ
* Γραμμή Αμβρακικού – Παγασητικού
* Από τα νησιά Αιγαίου στην Ελλάδα : μόνο Βόρειες Σποράδες + Κυκλάδες
* Κορμός της χώρας : Ρούμελη + Μωριάς
* 1864: προστέθηκαν τα Ιόνια νησιά
* 1881 : προστέθηκε η Θεσσαλία => βόρεια σύνορα : άγγιξαν Όλυμπο + Μακεδονία

2η§ Πληθυσμιακή πυκνότητα και εικόνα της υπαίθρου

- * πυκνότητα πληθυσμού

Από : 15 κατοίκους στο τετραγ. χιλιόμετρο το 1828=> **σε :** 43 κατοίκους στο τετραγ. χλμ. το 1911,

Όταν : σε χώρες Δυτικής Ευρώπης οι ίδιοι αριθμοί 3ψήφιοι

- * εικόνες εποχής μαρτυρούν => εξάντληση : τόπου + ανθρώπων

Ειδικότερα γύρω από τις πόλεις :

1. τα εδάφη => α. γυμνά + β. εξαντλημένα από : 1. υπερβόσκηση + 2. υλοτομία
2. τα χωράφια => έμοιαζαν χέρσα (αιτία : εκτεταμένη αγρανάπαυση => πάσχιζαν να βελτιώσουν τις αποδόσεις)
3. τα περιφραγμένα περιβόλια => πολύ λίγο βελτίωναν αίσθηση εγκατάλειψης .

3η§ Αύξηση του πληθυσμού και οικονομική αδυναμία

ΠΑΡ'ΟΛΑ ΑΥΤΑ :

- I. ο πληθυσμός αυξανόταν με γρήγορους ρυθμούς (χωρίς να εξαντλούνται τα περιθώρια δημογραφικής εξέλιξης)
- II. οικονομικές δυνατότητες περιορισμένες
- III. παραγωγικά πλεονάσματα : πενιχρά (φτωχικά)
- IV. σε περιόδους αστάθειας => καταστροφή { π.χ. ναυτικός αποκλεισμός από Αγγλο- Γάλλους 1854 (Κριμαϊκός πόλεμος) προκάλεσε : **α. πείνα** , **β. αρρώστια** , **γ. ανθρώπινες απώλειες** .

επιβεβαιώνει μικρές δυνατότητες της χώρας

β. Οι μετακινήσεις μέσα και έξω από την Ελλάδα

1η§ Οι μετακινήσεις από την ύπαιθρο στην πόλη

- * οι πόλεις :
  - μεγάλωναν
  - δεν είχαν κάποια ομοιότητα με τα βιομηχανικά / εμπορικά / χρηματιστικά / αστικά κέντρα της Δύσης .
  - έμοιαζαν με μεγάλα χωριά
- * Μετακίνηση ανθρώπων => 1. από : ύπαιθρο , στα : αστικά κέντρα , 2. Δε στόχευε αποκλειστικά σε εγκατάσταση στον αστικό χώρο : εκεί => αργή ανάπτυξη παραγωγικών δραστηριοτήτων → μη ευκαιρίες στους νεοφερμένους
- * Μετακινήσεις αγροτικού πληθυσμού ΠΡΟΣ :
  1. Λιμάνια Ανατολικής Μεσογείου + Μαύρης Θάλασσας
  2. Δούναβη
  3. Νότια Ρωσία
  4. Μικρά Ασία + Αίγυπτο

Συχνό φαινόμενο

- * Τέλος 19^{ου} – αρχές 20^{ου} αιώνα => άνοιξαν οι δρόμοι προς την Αμερική → σταφιδική κρίση εποχής : αιτία μετανάστευσης προς Αμερική

A. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

2. Οι παραγωγικές δυνάμεις μέσα και έξω από την Ελλάδα και η Μεγάλη ιδέα

1η§ Οι αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας

- πολλές 10ετίες μετά την ανεξαρτησία → η Ελλάδα έμοιαζε περισσότερο με Ανατολή παρά Δύση (← υπήρξε το ζητούμενο)

Αιτία : απουσίαζαν τα ισχυρά Κέντρα Ανάπτυξης = ατμομηχανές (οικονομικής + τεχνικής) προόδου => απουσίαζαν όλα όσα ήταν αναγκαία + προαπαιτούμενα

- Η χώρα =>
  - δεν διέθετει σημαντικές πρώτες ύλες
  - δεν είχε πλεονάζον ειδικευμένο ή φθηνό εργατικό δυναμικό
- Η συσσώρευση κεφαλαίου (ιδιωτικού + δημόσιου) => ισχνή (αδύνατη)

2η§ Η ανάπτυξη του εξωελλαδικού ελληνισμού και η στάση του απέναντι στην Ελλάδα

- Η χώρα «ανταγωνιζόταν τον εαυτό της» =>

- * έξω από τα σύνορα : **ισχυρά κέντρα ελληνισμού** (Πνευματικά / Οικονομικά / Παραγωγικά) κυριαρχούσαν στο χώρο + τις ευρύτερες περιοχές
- * **Έλληνες (ελληνικά κεφάλαια + πλούτος)** => αναπτύσσονται από : Ουκρανία => Σουδάν / Δούναβη => Καύκασο / Σμύρνη => Κιλικία
- * **γι' αυτούς** : το μικρό ελληνικό βασίλειο => *κακή ανάμνηση // φτωχός – ανεπρόκοπος συγγενής*
- * **(γι' αυτούς)** οι επιτυχίες τους : ξένες σε σχέση με στασιμότητα + ένδεια της μικρής Ελλάδας
- * Χρειάστηκε να δυσκολέψουν **γι' αυτούς** οι συνθήκες (οικονομικές + πολιτικές) => προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα => για να ανακαλύψουν τη σημασία που είχε η πατρίδα τους ως :
1. Ασφαλές καταφύγιο + 2. Πεδίο ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων

3η§ .....

- Η πρόοδος (εκτός εθνικών συνόρων) => ταλάνιζε (*ταλαιπωρούσε*) το μικρό βασίλειο :

- * Ενίσχυε την ιδέα ότι το υπάρχον κράτος ήταν :
α. Ημιτελής κατασκευή + β. τα θεμέλια για κάτι μεγαλύτερο →

ΜΕΓΑΛΗ ΙΔΕΑ

1. εκπορεύθηκε απ' αυτή την αντίληψη
  2. δημιούργησε προσδοκίες για ολοκλήρωση εθνικού οράματος => προϋπέθετα σημαντική διεύρυνση συνόρων
  3. είχε επιπτώσεις => στον πολιτικό + οικονομικό χώρο (ιδιαίτερα περίπτωση Κρήτης + Μακεδονίας)
- * Οι ελληνικές Κυβερνήσεις : **δεν είχαν αποκλειστικά** στραμμένο το ενδιαφέρον τους :
Α. στα εσωτερικά ζητήματα , Β. στην κοινωνική ανόρθωση , Γ. στη γεφύρωση του χάσματος με τη Δύση

ΟΛΑ ΣΥΝΥΦΑΙΝΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΟΡΑΜΑ =>

I. μεγαλώνοντας το κόστος των προσπαθειών

II. καθιστώντας συχνά οικονομικές πρωτοβουλίες = έρμια (*θύματα , παίγνια*) κρίσεων

⇒ **ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ :**

A.1.α. Ο πληθυσμός

1. Να τεκμηριώσετε την άποψη ότι η Ελλάδα μετά την επανάσταση ήταν «μικρή σε έκταση» .
2. Να αποδείξετε ότι η Ελλάδα μετά την επανάσταση ήταν *ολιγάνθρωπη* .
3. Τι μαρτυρούν οι εικόνες που μας έρχονται από την εποχή εκείνη (η Ελλάδα μετά την επανάσταση) ;

A.1.β. Οι μετακινήσεις μέσα και έξω από την Ελλάδα

4. Ποια σχέση είχαν οι πόλεις της ελληνικής επικράτειας μετά την επανάσταση με τα κέντρα της Δύσης ;
5. Ποιοι ήταν οι σημαντικότεροι προορισμοί του αγροτικού πληθυσμού έξω από την Ελλάδα μετά την επανάσταση ;

A.2. Οι παραγωγικές δυνάμεις μέσα και έξω από την Ελλάδα και η Μεγάλη Ιδέα

6. Να αποδείξετε ότι πολλές δεκαετίες μετά την ανεξαρτησία της η Ελλάδα εξακολουθούσε να μοιάζει περισσότερο με την Ανατολή παρά με τη Δύση .
7. Γιατί πολλές δεκαετίες μετά την ανεξαρτησία της η Ελλάδα εξακολουθούσε να μοιάζει περισσότερο με την Ανατολή παρά με τη Δύση .
8. Να εξηγήσετε τη φράση ότι: «πολλές δεκαετίες μετά την ανεξαρτησία *η χώρα ανταγωνιζόταν τον εαυτό της*» .
9. Πώς αντιμετώπιζαν οι Έλληνες έξω από τα σύνορα το μικρό ελληνικό βασίλειο ;
10. Από ποια αντίληψη εκπορεύθηκε η Μεγάλη Ιδέα ;
11. Τι προσδοκίες δημιούργησε η Μεγάλη Ιδέα ;
12. Τι επιπτώσεις είχε η έντονη παρουσία της εθνικής ιδεολογίας της *Μεγάλης Ιδέας* στον πολιτικό και οικονομικό χώρο της Ελλάδας ;

Β. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΑΙΩΝΑ

1. Το εμπόριο

1η§ Η εσωτερική εμπορική δραστηριότητα και τα αίτια των χαμηλών επιπέδων της

- 1) Τα οικονομικά μεγέθη της χώρας
- 2) Ο μικρός πληθυσμός
- 3) Η περιορισμένη αγοραστική δυνατότητα των κατοίκων
- 4) Η απουσία παραγωγικών μονάδων μεγάλου μεγέθους

καθήλωναν (σε ολόκληρο το 19^ο αιώνα) την **εσωτερική εμπορική κίνηση** : σε χαμηλά επίπεδα

- * **ΜΟΝΟ** : τελευταίες 10ετίες του 19^{ου} αιώνα δημιουργήθηκε (μεγάλες πόλεις) :
άξια λόγου εμπορική κίνηση (από εισαγόμενα καταναλωτικά προϊόντα)

2η§ Το εξωτερικό εμπόριο και η σημασία του

Λόγοι 1.2.3.4.=> το **εμπόριο** της χώρας συνδέθηκε με το **εξωτερικό** { πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας }

- * Εμπόριο μέχρι το 1913 => **ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ** :

Σχεδόν μόνιμα παθητικό = η Ελλάδα αγόραζε από το εξωτερικό => πολύ περισσότερα από όσα πωλούσε εκεί

Βασικό Πρόβλημα => το ισοζύγιο πληρωμών : σχέση ανάμεσα στην αξία: εισαγωγών + εξαγωγών

Αξία Εμπορίου : μεγάλη =>

- I. Συνέβαλλε στην αντιμετώπιση του επισιτιστικού προβλήματος
- II. Αποτελούσε την πλέον αξιόπιστη πηγή εσόδων για τα δημόσια ταμεία =>
π.χ. τα έσοδα των τελωνείων : σημαντικό ποσοστό δημόσιων εσόδων

3η§ Ρυθμοί ανάπτυξης του εξωτερικού εμπορίου

ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ : ρυθμούς ανάλογους με :

- A. γενικότερη βελτίωση εθνικών οικονομικών μεγεθών
- B. ρυθμούς ανάπτυξης διεθνούς εμπορικής κίνησης

Στατιστικά Εντυπωσιακή Αύξηση της Αξίας Συναλλαγών(εισαγωγών – εξαγωγών)

ΕΤΟΣ	ΧΡΥΣΕΣ ΔΡΑΧΜΕΣ
1851	36.000.000
1901	235.000.000
1911 *	315.000.000

- * Προσάρτηση Ιονίων νήσων + Θεσσαλίας
- * Αύξηση πληθυσμού κατά 2,5 φορές

4η§ Εξαγωγές

* Κατά τον 1^ο αιώνα ανεξαρτησίας => μεγαλύτερο μέρος **εξωτερικού εμπορίου** :

ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ

ΕΞΑΓΩΓΕΣ	
ΓΕΩΡΓΙΚΑ ΠΡΟΪΟΝΤΑ	
	Περισσότερα από τα 2/3 (σε αξία) συνόλου = γεωργικά προϊόντα
Τάση	Διεύρυνση του ποσοστού των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων => % συνολικών εξαγωγών δεκαετία 1900-1910
Α' θέση :	Σταφίδα (½ συνολικών εξαγωγών) ❖ Ελαιόλαδο ❖ Κρασί (μετά το 1900)
	5η§.....
Εξάγονταν	1. Μικρές ποσότητες φυτικών προϊόντων (για βιομηχανική επεξεργασία) π.χ. βαμβάκι (κατά αμερ. εμφυλ. πόλεμο) 2. Σταθερά ανερχόμενος καπνός (ασήμαντο ποσοστό εξαγωγών (2-3 %)

.....

Μέχρι το 1880	Σημαντική εμπορική Κίνηση : στα κατεργασμένα δέρματα (μετά εξαφανίστηκε)
<u>Πρώτες ύλες</u>	<u>Μεταλλευτικά προϊόντα</u> : μόλυβδος , μαγγανιούχα μεταλλεύματα , σμίριδα , θηραϊκή γη (19 ^ο αι. : 1/5 συνολικής αξίας εξαγωγών)
<u>βιομηχανικά προϊόντα</u>	Ασήμαντες

6η§ Εισαγωγές

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	
Αγροτικά προϊόντα	1/3 (σε αξία του συνόλου)
Α' θέση :	Δημητριακά (σιτάρι) [ανεπαρκής η εγχώρια παραγωγή]
Βιομηχανικά προϊόντα	Υφάσματα / νήματα / ορυκτά (άνθρακας) / ξυλεία / χημικά προϊόντα / μηχανήματα
	7η§.....
ΧΩΡΕΣ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΔΕΣΜΩΝ	
Βιομηχανικά κράτη Δυτικής Ευρώπης	
ΑΓΓΛΙΑ	ΓΑΛΛΙΑ
Εξαγωγές : σταφίδας + μεταλλευμάτων (μόλυβδου)	Μικρότερα κράτη (π.χ ΒΕΛΓΙΟ)
Οθωμανική Αυτοκρατορία	
Υπαρκτές	
Όχι στην πρώτη θέση από πλευράς : όγκου + αξίας	

7η§ Χώρες με τις οποίες η Ελλάδα ανέπτυξε εμπορικούς δεσμούς

- * **ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ :**
- Όχι μόνο στα σύνορα του ελληνικού κράτους => επέκταση στις γύρω από την Ελλάδα περιοχές : νότια Ρωσία / χώρες διέλευσης Δούναβη / Κωνσταντινούπολη / λιμάνια Οθωμανικής αυτοκρατορίας / Σμύρνη / Αλεξάνδρεια
  - Εμπορικές δραστηριότητες Ελλήνων : αναπτύσσονταν ανταγωνιστικά ως προς δραστηριότητες : α. εγχώριων εμπόρων και β. εμπορικών οίκων ισχυρών βιομηχανικών κρατών της Δύσης .

⇒ **ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ :**

B.1. Το εμπόριο

1. Ποιοι λόγοι καθήλωναν σε ολόκληρο το 19^ο αι. την εσωτερική εμπορική κίνηση σε πολύ χαμηλά επίπεδα ;
2. Ποιο ήταν το βασικό πρόβλημα του εμπορίου της Ελλάδας μέχρι το 1913;
3. Ποια ήταν η σημασία του εμπορίου της Ελλάδας μέχρι το 1913 ;
4. Να αποδείξετε ότι η φράση : *η ανάπτυξη του εξωτερικού εμπορίου ακολούθησε ρυθμούς ανάλογους με τη γενικότερη βελτίωση των εθνικών οικονομικών μεγεθών .*
5. *«Στη διάρκεια του α΄αιώνα της ανεξαρτησίας ... το μεγαλύτερο μέρος του εξωτερικού εμπορίου αφορούσε γεωργικά προϊόντα» .* Να τεκμηριώσετε την άποψη .
6. Εκτός από τα γεωργικά , ποια άλλα προϊόντα συμπλήρωναν τις ελληνικές εξαγωγές κατά το 19^ο αιώνα ;
7. Κατά τον 19^ο αιώνα ποια προϊόντα εισάγονταν στην Ελλάδα ;
8. Με ποιες χώρες η Ελλάδα ανέπτυξε εμπορικούς δεσμούς κατά τον πρώτο αιώνα της ανεξαρτησίας της ;
9. Σε ποιες περιοχές – κατά τον πρώτο αιώνα της ελληνικής ανεξαρτησίας – οι ισχυροί εμπορικοί οίκοι είχαν επεκτείνει τις δραστηριότητές τους ;

Β. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΑΙΩΝΑ

2. Η εμπορική ναυτιλία

1η§ Η ελληνική εμπορική ναυτιλία τον 18^ο αιώνα και οι παράγοντες που την ευνόησαν

* **διάρκεια 18^ο αι.** : σημαντική Ναυτιλιακή + Εμπορική δραστηριότητα

σε παραλιακές περιοχές + νησιά ελληνικού χώρου

ΣΥΓΚΥΡΙΕΣ ΠΟΥ ΕΥΝΟΗΣΑΝ ΤΗΝ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ :

1. Έξοδος Ρωσίας στη Μαύρη Θάλασσα
2. Εμπόριο στα λιμάνια της Ρωσίας (λ.χ. Οδησό) και της Μεσογείου
3. Συνθήκη Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774) : μεταξύ Ρωσίας + Οθωμανικής Αυτοκρατορίας
=> τα χριστιανικά – ελληνικά πλοία προστατεύονταν από τη ρωσική ισχύ => ευνοήθηκε η ραγδαία ανάπτυξη δραστηριοτήτων τους
4. Γαλλική Επανάσταση + Ναπολεόντειοι πόλεμοι : ευνοήθηκε η ελληνική ναυτιλία
5. Διάσπαση του ηπειρωτικού αποκλεισμού : τον είχε επιβάλει το αγγλικό ναυτικό => γαλλικά λιμάνια => μεγάλα κέρδη
6. Εξαφάνιση των γαλλικών πλοίων από Ανατολική Μεσόγειο => κενά => υπέρ Ελλήνων

2η§ Η ελληνική εμπορική ναυτιλία την περίοδο της ελληνικής επανάστασης .

❖ Δύσκολα χρόνια => αποκορύφωμα **10ετία Ελληνικής Επανάστασης (1821- 1830)**

Διάρκεια Συγκρούσεων :

1. Ελληνικός εμπορικός => πολεμικός
2. δρόμοι εμπορίου : έκλεισαν
3. παραδοσιακά ναυτικά κέντρα : Ψαρά + Γαλαξίδι => γνώρισαν καταστροφή / **παρακμή**
4. από την ακμάζουσα προεπαναστατική ναυτιλία : λίγα πράγματα =>
Α. προδιάθεση για τη θάλασσα + Β. γνώση ναυτικών υποθέσεων

3η§ Η εξέλιξη της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας μετά την επανάσταση (19^{ος} αιώνας)

❖ Ελληνικό Κράτος =>

1. Θέση των παλιών κέντρων => νέα πιο σημαντικά : **ΣΥΡΟΣ** → α. δέχθηκε κύματα προσφύγων από Χίο (κατά Επανάσταση) => στρατηγική θέση του νησιού : κέντρο Αιγαίου + πάνω στις διαδρομές που συνέδεαν : Στενά + Μαύρη Θάλασσα => μεσογειακοί δρόμοι του εμπορίου

Δημιουργία ισχυρότατου ναυτιλιακού κέντρου

2. Ανάπτυξη κέντρων => σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε : δυναμική παρουσία + δραστηριότητα των ελληνικών παροικιών σε εμπορικά κέντρα : λιμάνια Ν. Ρωσίας / εκβολές Δούναβη / Κων/λη / Σμύρνη / Αίγυπτος

4η§ Η είσοδος της ελληνικής ναυτιλίας στην εποχή του Ατμού και η εξέλιξη της ελληνικής ατμοπλοΐας κατά τη διάρκεια του 19^ο αιώνα και του 20ού.

* **Διάρκεια 19^ο αιώνα =>**

* Ελληνική ναυτιλία => Α. παρά : περιόδους κρίσης + Β. παρά : ανταγωνισμό =>

1. Υψηλού κόστους + Τεχνικών απαιτήσεων **ΑΤΜΟΠΛΟΙΩΝ**

ακολούθησε ανοδική πορεία =>

Αύξηση : αριθμού + χωρητικότητας πλοίων →

1840   συνολική χωρητικότητα : 100.000 τόνοι

1866   συνολική χωρητικότητα : 300.000 τόνοι

Αίτια Ανάπτυξης :
I. ελληνικά ιστιοφόρα αντικαταστάθηκαν από ατμόπλοια
II. εθνικά δημόσια έργα => εξυπηρέτηση της ναυτιλιακής δραστηριότητας : A. κατασκευάστηκαν λιμάνια B. δημιουργήθηκε σύστημα φάρων → ασφαλέστερη ναυσιπλοΐα

* **Μέσα 19^{ου} αιώνα =>**

Πρωτοβουλίες + συγκροτημένες προσπάθειες => είσοδο ελληνικής ναυτιλίας

Στην ΕΠΟΧΗ του ΑΤΜΟΥ => κεφάλαια για κατασκευή / αγορά / συντήρηση ατμόπλοιοι :
Σημαντικά => 1. Ανατρέπονται : παραδοσιακές εφοπλιστικές σχέσεις για ιστιοφόρα

2. Αναζητούνται κεφάλαια :

μέσω εταιρειών + ισχυρών επιχειρηματικών σχημάτων

- ⇒ 1. Το κράτος , 2.οι τράπεζες (η Εθνική Τράπεζα ιδιαίτερα) , 3.οι εκτός συνόρων ομογενείς => συμμετείχαν ενεργά σε αυτές τις πρωτοβουλίες
- ⇒ **Παρ'όλα αυτά :** 1. Η περιορισμένη διαθεσιμότητα κεφαλαίων + 2. Ο αυξημένος επιχειρηματικός κίνδυνος = ανέστειλαν (διέκοψαν) την **ανάπτυξη της ελληνικής ατμοπλοΐας** → η παρουσία της άρχισε να γίνεται αισθητή μόλις την τελευταία 10ετία του 19^{ου} αιώνα

Έτος	Αριθμός ατμόπλοιοι
1890	97
1901	191
1912	389

⇒ **Αίτια ανάπτυξης =>**

- * 1. Κυριαρχία Ελλήνων επιχειρηματιών στις μεταφορές στην περιοχή του Δέλτα του Δούναβη
- * 2.στην κίνηση στο ίδιο το ποτάμι

20^{ος} αιώνας , Α' Παγκόσμιος Πόλεμος :

A. καταστροφές

B. μεγάλες οικονομικές + πολιτικές αλλαγές σε κράτη Εύξεινου Πόντου

→ μετέβαλαν τα δεδομένα :

* **Το 1919 ο ελληνικό εμπορικός στόλος : ΥΠΟΔΙΠΛΑΣΙΑΣΤΗΚΕ** σε σχέση με το 1914

Χρειάστηκε μια νέα αρχή

⇒ **ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ :**

1. Ποιες συγκυρίες ευνόησαν της ανάπτυξη της ναυτιλιακής και εμπορικής δραστηριότητας κατά το 18^ο αι. σε πολλές παραλιακές περιοχές του ελληνικού χώρου και σε νησιά ;
2. Ποια ήταν η κατάσταση της ελληνικής ναυτιλίας κατά τη 10^{ετία} της ελληνικής επανάστασης ;
3. Για ποιους λόγους η Σύρος αναδείχθηκε σε ισχυρότατο ναυτιλιακό κέντρο κατά το 19^ο αι. ;
4. Να τεκμηριώσετε με παραδείγματα ότι : *«στη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα η ελληνική ναυτιλία ... ακολούθησε ανοδική πορεία»* .
5. Ποιοι λόγοι συνέβαλαν ώστε η ελληνική ναυτιλία κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα να ακολουθήσει ανοδική πορεία ;
6. Πότε ξεκίνησαν οι πρωτοβουλίες και οι συγκροτημένες προσπάθειες για την είσοδο της ελληνικής ναυτιλίας στην εποχή του ατμού ;
7. Γιατί ανατράπηκαν οι παραδοσιακές εφοπλιστικές σχέσεις που ίσχυαν με τα ιστιοφόρα ;
8. Ποιοι παράγοντες συνετέλεσαν στην αναστολή της ανάπτυξης της ελληνικής ατμοπλοΐας;
9. Πότε και γιατί έγινε αισθητή η παρουσία της ελληνικής ατμοπλοΐας;
10. Ποια ήταν η κατάσταση της ελληνικής ναυτιλίας κατά τον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο ;

Β. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΑΙΩΝΑ

3. Η διανομή των εθνικών κτημάτων

1η§ Ορισμός

Από τα προβλήματα που κληροδότησε η οθωμανική κατοχή => στο νέο ελληνικό κράτος :

Ξεχώριζε για : έκταση / σημασία / πολυπλοκότητα : το **ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΩΝ ΓΑΙΩΝ**

- * **Εθνικές γαίες** : ακίνητες = κτηματικές ιδιοκτησίες των Οθωμανών
  - Περιήλθαν στον έλεγχο του ελληνικού κράτους
  - Η γη ανήκε : α. στο οθωμανικό δημόσιο , β. μουσουλμανικά ιδρύματα , γ. ιδιώτες
  - Ως : 1. ιδιοκτησία και 2. δικαίωμα νομής (εκμετάλλευσης)

2η§ Πώς χρησιμοποιήθηκαν οι εθνικές γαίες

- Περιήλθαν στην κυριότητα του ελληνικού κράτους : επαναστατικό δικαίω =>
- Για τις ελληνικές επαναστατικές κυβερνήσεις : πρώτο + μόνο κεφάλαιο στη διάρκεια του πολέμου
- Χρησιμοποιήθηκαν ως : 1. Υποθήκη για σύναψη δανείων ή 2. Ως μέσα εξασφάλισης εσόδων (μέσω της εκποίησης τους)
- Έκταση : υπολογίζεται μόνο κατά προσέγγιση
- **Αίτια**: 1. Το σχετικό με την έγγαιο ιδιοκτησία οθωμανικό καθεστώς : περίπλοκο
- 2. Οι μηχανισμοί απογραφής περιουσιακών στοιχείων => περίπλοκοι
- ** Χονδρικά : 4.000.000 έως 5.000.000 στρέμματα

3^η- 4^η § Τα προβλήματα που συνάντησε η διανομή των εθνικών γαιών

Προβλήματα διανομής εθνικών γαιών :

1. Πολλοί καλλιεργητές είχαν δικαιώματα εκμετάλλευσης της γης από τα προ – επαναστατικά χρόνια =>
  - ✓ Καλλιεργούσαν για πολλές γενιές τα χωράφια => αποδίδοντας : α. ένα ποσοστό (περίπου 15 %) στον κατ'όνομα ιδιοκτήτη , β. φόρο επί της παραγωγής : ΔΕΚΑΤΗ
  - ✓ Είχαν ισχυρά δικαιώματα ιδιοκτησίας
  - ✓ Το κράτος δυσκολευόταν να τους ζητήσει την εξαγορά της : α. καταβάλλοντας υψηλό τίμημα και β. προϋπέθετα ξεκάθαρους τίτλους ιδιοκτησίας (= προσδιορισμός του προς εξαγορά αντικειμένου) : αυτοί ήταν ανύπαρκτοι στον οθωμανικό χώρο / εκεί υπήρχαν επάλληλα δικαιώματα επί της γης (γλωσσάρι σελ. 271 : διαφορετικά δικαιώματα που ασκούνται ταυτόχρονα στο ίδιο έδαφος από διαφορετικά φυσικά ή νομικά πρόσωπα)

4η§ .....

2. **Στερεά Ελλάδα** : σημαντικό τμήμα εθνικών γαιών (δεν ήταν υπό τον έλεγχο των επαναστατών στο τέλος του πολέμου) => πέρασε **ΑΜΕΣΑ** στα χέρια των ιδιωτών => με απευθείας εξαγορά από τους οθωμανούς ιδιοκτήτες σε χαμηλή τιμή → το κράτος έχανε δικαίωμα διαμεσολάβησης + αποκόμισης προσόδων
3. Καταπατήσεις
  - ✓ σε εποχές : ταραχών + κρίσης
  - ✓ δύσκολα μπορούσαν να αποδειχθούν => γιατί : σε εδάφη με αμφισβητούμενα πιστοποιητικά ιδιοκτησίας
4. χώρο της έγγειας ιδιοκτησίας =>
  - ✓ οθωμανικό δίκαιο # από το βυζαντινό- ρωμαϊκό (υιοθετήθηκε από το ελ. Κράτος)
  - μεγάλα περιθώρια για ατασθαλίες

5η§ Πολυτεμαχισμός της γης : αίτια και συνέπειες

Τάσεις επίλυσης :
<ul style="list-style-type: none"> ⇒ πολυτεμαχισμός εθνικών γαιών σε ιδιοκτησίες μικρές + μεσαίες ⇒ ΟΧΙ : συγκέντρωση μεγάλων κτημάτων σε χέρια λίγων κεφαλαιούχων
ΑΙΤΙΑ :
<ol style="list-style-type: none"> 1. Έλλειψη μεγάλων κεφαλαίων 2. Τάση απόκτησης ακίνητης περιουσίας στις πόλεις (π.χ. Αθήνα) 3. Απόκτηση μεγάλης έγγειας ιδιοκτησίας = μη προθέσεις πλουσίων =>   <ol style="list-style-type: none"> α. άμβλυσε αντιθέσεις και β. δεν επέτρεψε να αναπτυχθούν κοινωνικές εντάσεις για το πρόβλημα   4. δημιουργία μικρών ιδιοκτησιών =>   <ol style="list-style-type: none"> α. ευπρόσβλητων στις κρίσεις β. έκθετων στις : 1. Διαθέσεις της αγοράς + 2. Φορολογικές Πιέσεις .   <p style="text-align: center;">ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ :</p>
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ :
<p><i>Τοπικοί πολιτευτές</i> : για να περιορίσουν τις ασκούμενες πιέσεις => παρεμβαίνοντας στους κυβερνητικούς μηχανισμούς του κράτους (σαν προεστοί προ – επαναστατικής περιόδου)</p>
<p>6η§ Νομοθετικές ρυθμίσεις 1870-1871 και ο στόχος της αγροτικής μεταρρύθμισης</p>
ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ :
<p>* Με νομοθετικές ρυθμίσεις κατά 1870-1871</p>
<p><u>Στόχος νομοθετημάτων :</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Η εξασφάλιση κατά προτεραιότητα των ακτημόνων χωρικών => παροχή γης : απαραίτητη για επιβίωσή τους 2. Η εξασφάλιση μεγαλύτερων δυνατών εσόδων, μέσω διαδικασίας εκποίησης (-> ανάσα στο δημοσιονομικό αδιέξοδο)
<p>1.+2. : αντιφατικοί στόχοι // ο 1ος επιτεύχθηκε ικανοποιητικά</p>
<p>* ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ :   Δικαιούχοι αγρότες -> μπορούσαν να αγοράσουν όση γη ήθελαν =>   Με ανώτατο όριο => 80 στρ. : ξηρικά εδάφη + 40 στρ. : αρδευόμενα</p>
<p>* Από 1870 → 1911 => <u>Διανεμήθηκαν : 2.650.000 στρ. με 370.000 παραχωρητήρια →</u>   Δείχνει : α. περιορισμένες : φιλοδοξίες + δυνατότητες αγροτών για απόκτηση καλλιεργήσιμης γης   β. πολυτεμαχισμός γης: μεγάλος   γ. περιοχές = φυτείες (ελαιόδενδρα + αμπέλια) : Μ.Ο. έκτασης ιδιοκτησίας => μικρότερος από Μ.Ο. για καλλιέργεια δημητριακών</p>
<p>⇒ σημαντική διανομή καλλιεργήσιμων γαιών => αν συγκριθεί με 600.000 στρέμματα εθνικών γαιών από 1833 μέχρι 1870</p> <p>* ΩΣΤΟΣΟ : μόνο 50% περίπου του αντιτίμου των παραχωρούμενων γαιών => πληρώθηκε στο κράτος από τους αγοραστές της εθνικής αυτής ιδιοκτησίας .</p>

⇒ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ :

1. Να ορίσετε το περιεχόμενο του ιστορικού όρου : *εθνικές γαίες*.
2. Πώς χρησιμοποιήθηκαν οι *εθνικές γαίες* από τις ελληνικές επαναστατικές κυβερνήσεις;
3. Πόση ήταν η έκταση των *εθνικών κτημάτων* ;
4. Ποια προβλήματα συναντούσε στην πράξη η διανομή των *εθνικών γαιών* ;
5. Γιατί οι τάσεις οδηγούσαν στον πολυτεμαχισμό των εθνικών γαιών σε μικρές ή μεσαίες ιδιοκτησίες ;
6. Πότε έγινε η οριστική αντιμετώπιση του προβλήματος των *εθνικών γαιών* ;
7. Ποιοι ήταν οι στόχοι των νομοθετικών ρυθμίσεων κατά την περίοδο 1870 – 1871 ;
Επιτεύχθηκαν ;

Β. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΑΙΩΝΑ

4. Η εκμετάλλευση των ορυχείων

1η§ Τοπικές ανάγκες και εξαγωγές

- * Απουσία βαριάς βιομηχανίας => περιορισμό ενδιαφέροντος για εκμετάλλευση υπεδάφους
- * Δραστηριότητες στο χώρο αποσκοπούσαν : α. **σε εξαγωγές** + β. στην εξυπηρέτηση περιορισμένων τοπικών αναγκών => 1. Λατομεία + 2. Παραγωγή οικοδομικών υλικών

α* . εξαγωγές :

- ❖ σε μεταλλευτικά προϊόντα => ως πρώτη ύλη στη μεταλλουργία ισχυρών βιομηχανικών κρατών Δυτ. Ευρώπης
- ❖ εξαγόταν : ακατέργαστα / σε μορφή μεταλλεύματος / ή μετά από στοιχειώδη επεξεργασία

2η§ Μεταλλευτική δραστηριότητα το 1860 και παράγοντες που την ευνόησαν

- * 19^ο αιώνα => ικανοποιητική ποικιλία κοιτασμάτων (σε μικρές ποσότητες)
  - * Αρχές 10ετίας 1860 : ανάπτυξη // ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ραγδαίας εξέλιξης κλάδου :
    - α. Νομοθεσία : επέτρεπε την *εκχώρηση* μεταλλευτικών δικαιωμάτων με ευνοϊκούς όρους
    - β. ενδιαφέρον για υλικά (μεταλλευτικά + οικοδομικά) ενισχύθηκε
- ΑΙΤΙΑ : διάφορες συγκυρίες : λ.χ. έργα διάνοιξης διώρυγας Σουέζ + άνοιγμα διώρυγας Σουέζ => αναβάθμισε την Ανατολική Μεσόγειο

3η§ .....

- **ΛΑΥΡΙΟ** : πιο γνωστή περιοχή

1866 : εργασίες από γαλλο – ιταλική εταιρεία *Σερπιέρι – Ρου*

Στόχος : εξαγωγή μεταλλεύματος , από : Υπόγεια κοιτάσματα + *Σκωρίες* : υλικά που έχουν συσσωρευτεί εκεί στη διάρκεια των αιώνων εκμετάλλευσης από αρχαιότητα

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΕΠΟΧΗΣ : απόσπαση μεταλλεύματος αργύρου + μολύβδου => σημαντική άνθηση + προϊόντα αξίας πολλών εκατομ. δραχμών

4η§ Μεταλλευτικές δραστηριότητες στην υπόλοιπη Ελλάδα

- **ΑΛΛΕΣ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΕΙΣ** : Μήλου -> Θειάφι /Νάξου -> σμύριδα/Θήρας-> θηραϊκή γη (ως οικοδομικό υλικό σε μεγάλα έργα)
- 10^{ετία} 1870=> οικοδομική ανάπτυξη => νέα υλικά : μάρμαρο → τέλεια αξιοποίηση τέλη 19^{ου} αιώνα

5η§ .....

- Κατηγορία οικονομικής δραστηριότητας : **ΑΛΥΚΕΣ** => πηγή σημαντικών δημόσιων εσόδων κατά τελευταίες 10ετίες 19^{ου} αιώνα

⇒ **ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ**

1. Για ποιο λόγο ήταν περιορισμένο το ενδιαφέρον στην Ελλάδα για την εκμετάλλευση του υπεδάφους;
2. Πού αποσκοπούσαν οι δραστηριότητες από την εκμετάλλευση του υπεδάφους;
3. Πώς εξυπηρετούνταν οι περιορισμένες τοπικές ανάγκες από την εκμετάλλευση του υπεδάφους;
4. Σε ποια προϊόντα έπεσε το βάρος των εξαγωγών; Με ποια μορφή εξαγονταν αυτά;
5. Υπό ποιες συνθήκες προκλήθηκε η ραγδαία εξέλιξη του κλάδου της εκμετάλλευσης των ορυχείων;
6. Ποια ήταν η πιο γνωστή περιοχή μεταλλευτικής δραστηριότητας; Τι γνωρίζετε γι' αυτή;
7. Εκτός από την εξόρυξη μεταλλεύματος, ποιες άλλες εκμεταλλεύσεις ξεχώριζαν;
8. Ποια νέα υλικά εμφανίστηκαν στο προσκήνιο μετά τη 10ετία του 1870; Πώς εξελίχθηκε η αξιοποίησή τους;
9. Τι γνωρίζετε για τις αλυκές;

Β. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΑΙΩΝΑ

5. Η δημιουργία τραπεζικού συστήματος

1η§ Η σημασία της ίδρυσης τραπεζικών ιδρυμάτων – Στόχοι

Με την ίδρυση ανεξάρτητου ελληνικού κράτους => **ΘΕΜΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ :**

A. Κεντρικής Τράπεζας

B. Τραπεζικού συστήματος : αντάξιου χωρών της Δυτ. Ευρώπης

Στόχοι ίδρυσης Τραπεζικών Ιδρυμάτων :

1. Θα εξυπηρετούσε : α. κυβερνητικές ανάγκες
β. διαχείριση του κρατικού δανεισμού
γ. έκδοση χαρτονομίσματος
2. Θα έδινε λύση στο χρόνιο πρόβλημα πιστωτικών αναγκών της οικονομίας
3. Θα εξασφάλιζε στις επιχειρηματικές πρωτοβουλίες απαραίτητα κεφάλαια
ΜΕ ΟΡΟΥΣ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΟΧΙ ΤΟΚΟΓΛΥΦΙΑΣ

2η§ Η κατάσταση του πιστωτικού συστήματος της χώρας κατά τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας

➤ ΠΡΩΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ

ΠΙΣΤΩΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Πρωτόγονη κατάσταση

1. Συνδεδεμένο με εμπόριο αγροτικών προϊόντων (σταφίδα)
2. Έμποροι λειτουργούσαν ως **πιστωτές** => με τοκογλυφικές διαθέσεις + όρους
3. Δανεισμός : α. κατευθυνόταν προς παραγωγούς
β. δημιουργούσε προϋποθέσεις εκμετάλλευσης => ήταν ουσιαστικά ένας τρόπος **προαγοράς** επικείμενης παραγωγής , με δυσμενείς όρους για τον παραγωγό
4. Άλλοι κλάδοι παραγωγής στερούνταν απαραίτητων (για ανάπτυξη) πιστώσεων → περιορίζονταν οι επιχειρηματικές πρωτοβουλίες

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ :

1. Αντίθετη με προθέσεις + πολιτικές κράτους
2. Αποθάρρυνε τα ελληνικά κεφάλαια εξωτερικού

ΕΝΤΟΝΕΣ + ΠΟΛΥΠΛΕΥΡΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ ΑΡΣΗΣ ΕΜΠΟΔΙΩΝ

Στόχοι: 1. Εξάλειψη τοκογλυφίας
2. Παράλληλη δημιουργία σύγχρονου πιστωτικού συστήματος => ικανού να εξυπηρετήσει συμφέροντα ειδικών κοινωνικών ομάδων

3η§ Ιδρυτικές διαδικασίες και δραστηριότητα της Εθνικής Τράπεζας στα πρώτα στάδια της λειτουργίας της

➤ 1841 : ΜΕΓΑΛΟ ΒΗΜΑ

ΙΔΡΥΣΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ

Κεφάλαια ίδρυσης από :	A. εξωτερικό B. παρουσία κρατικών παραγόντων στις ιδρυτικές διαδικασίες
Κύριοι Μέτοχοι :	* Κεφαλαίουχος Εϋνάργδος * Ελληνικό κράτος (20% του αρχικού κεφαλαίου) * Έλληνες : έμποροι + επιχειρηματίες της Διασποράς * Ξένες προσωπικότητες από: οικονομία + πολιτική
Θεμελιωτής/ Πρώτος Διοικητής :	Γεώργιος Σταύρου
Επόμενες διευρύνσεις κεφαλαίου:	Κεφαλαίουχοι έμποροι κυρίως ελληνικού χώρου (πχ. Σκουζές , Ράλλης)
Εκδοτικό δικαίωμα	A. μεγάλο πλεονέκτημα B. κύρια πηγή εσόδων
	Δυνατότητα έκδοσης Τραπεζογραμματίων (Χαρτονομίσματα) Για λογαριασμό του ελληνικού κράτους (!!): ενίσχυε + επέβαλλε κυκλοφορία τους

4η§ Εξάπλωση των εργασιών της Εθνικής Τράπεζας και οι συνέπειες της λειτουργίας της

- * Εργασίες **εξαπλώθηκαν** από ΑΘΗΝΑ => κύριες επαρχιακές πόλεις :

1845 : **ΕΡΜΟΥΠΟΛΗ ΣΥΡΟΥ**

1846: **ΠΑΤΡΑ**

ΣΥΝΕΠΕΙΑ: αντιμετώπιση αρνητικών επιρροών από τοκογλυφικό σύστημα

- * Κέρδισε εμπιστοσύνη ελληνικής κοινωνίας =>

ΣΥΝΕΠΕΙΑ: διαδοχικές διευρύνσεις μετοχικού κεφαλαίου

- * Παρέμεινε για πολλές δεκαετίες : ΚΥΡΙΑΡΧΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ

5^η § Άλλες Τράπεζες

➤ Από 10ετία 1860 =>

Πολλαπλασιάζονται τραπεζικά + ασφαλιστικά ιδρύματα

- * Ιονική Τράπεζα (ίδρυση : 1839 στα υπό αγγλική κατοχή ιόνια νησιά)
- * Τράπεζα Ηπειροθεσσαλίας
- * Γενική Πιστωτική Τράπεζα
- * Τράπεζα Βιομηχανικής Πίστewος

ΕΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ

1. Ποιο θέμα αποτέλεσε κεντρικό σημείο στους κυβερνητικούς σχεδιασμούς με την ίδρυση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους;
2. Ποιους στόχους θα εξυπηρετούσε η ίδρυση τραπεζικών ιδρυμάτων;
3. «*Το πιστωτικό σύστημα της χώρας βρισκόταν πραγματικά , κατά τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας , σε πρωτόγονη κατάσταση*». Να τεκμηριώσετε την παραπάνω άποψη.
4. Τι αποτελέσματα είχε η πρωτόγνωρη κατάσταση στην οποία βρισκόταν το πιστωτικό σύστημα της χώρας με την ίδρυση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους;
5. Πού αποσκοπούσαν οι προσπάθειες άρσης όλων των εμποδίων στο πιστωτικό σύστημα ;
6. Πότε ιδρύθηκε η Εθνική Τράπεζα;
7. Από πού προήλθαν τα κεφάλαια για την ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας;
8. Ποιοι ήταν οι κύριοι μέτοχοι της Εθνικής Τράπεζας;(αρχικά και στην πορεία)
9. Ποιος ήταν ο προσανατολισμός της Εθνικής Τράπεζας στα πρώτα χρόνια της δραστηριότητάς της ;
10. Ποιο ήταν το μεγαλύτερο πλεονέκτημα και ταυτόχρονα η κύρια πηγή εσόδων της Εθνικής Τράπεζας;
11. Ποια συνέπεια είχε το γεγονός ότι οι εργασίες της Τράπεζας εξαπλώθηκαν από την Αθήνα στις κύριες επαρχιακές πόλεις;
12. Ποια συνέπεια είχε το γεγονός ότι η Τράπεζα κέρδισε προοδευτικά την εμπιστοσύνη της ελληνικής κοινωνίας;
13. Από την δεκαετία του 1860 ποια εξέλιξη παρατηρείται στο τραπεζικό σύστημα στη χώρα μας ;

Β. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΑΙΩΝΑ

6. Η βιομηχανία

1η§ Έλλειψη απαραίτητων προϋποθέσεων για την ανάπτυξη της βιομηχανίας

- ❖ **19ο αιώνα** : εμφάνιση + ανάπτυξη **Β Ι Ο Μ Η Χ Α Ν Ι Α Σ** στον ελληνικό χώρο => ελάχιστα κοινά σημεία με : Ευρώπη : Δυτική + Κεντρική =>

στο ελληνικό κράτος η ανάπτυξη της βιομηχανίας : ΠΑΡΟΥΣΑ =>

α. στις συζητήσεις + αναλύσεις : οικονομικές + πολιτικές

β. ως σχέδιο / πρόθεση / σπάνια ως εφαρμογή

α. ακτινοβολία επιτευγμάτων ευρωπαϊκών κρατών => προσκήνιο ζήτημα βιομηχανικής ανάπτυξης

#

β. απουσία απαραίτητων (για την ανάπτυξη) προϋποθέσεων => προθέσεις σε **ΑΔΙΕΞΟΔΟ**

2η§ Α' φάση 1830-1870

- ❖ **Πρώτες 10ετίες ανεξαρτησίας** =>

Εμφάνιση μονάδων παραγωγής «ως βιομηχανικές» :

A. με τρόπο αποσπασματικό + ευκαιριακό

B. στόχος : εξυπηρέτηση τοπικών αναγκών με επεξεργασία αγροτικών προϊόντων

Γ. Επρόκειτο για εξέλιξη παραδοσιακών : αλευρόμυλων /ελαιολιτριβείων / βυρσοδεψίων / κλωστηρίων : **ΜΟΝΑΔΕΣ** => α. δεν αποτέλεσαν αφητηρία δημιουργίας σύνθετων βιομηχανικών συγκροτημάτων

β.(στις περισσότερες περιπτώσεις) παρέμειναν : στάσιμες + περιορισμένες ως προς τα οικονομικά τους μεγέθη

ΑΙΤΙΑ : I. μικρή έκταση της εγχώριας αγοράς

II. πίεση εισαγόμενων προϊόντων

III. Έλλειψη πολυάριθμου / ειδικευμένου / φθηνού εργατικού δυναμικού

3η§ Β' φάση: 1870- τέλος 19^{ου} αιώνα

Γ' φάση: τέλος 19^{ου} αιώνα- αρχές του 20^{ου} αιώνα

- ❖ **Γύρω στα 1870 (40 χρόνια περίπου μετά εθνική ανεξαρτησία)** =>

Α' απόπειρα ανάπτυξης βιομηχανικών δραστηριοτήτων =>

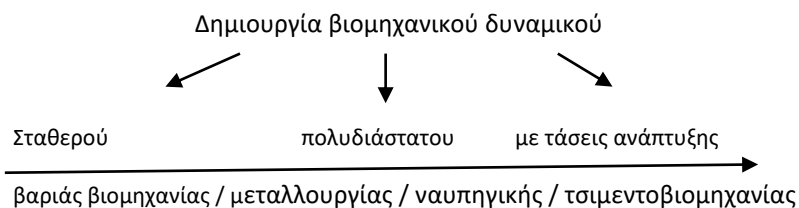
ΠΑΡΑΤΗΡΗΘΗΚΕ :

1. Κύμα ίδρυσης βιομηχανικών επιχειρήσεων (100+)
2. Τάση αύξησης δυναμικού ήδη υπάρχουσών μονάδων

ΟΜΩΣ γρήγορα => α. η απόπειρα έχασε τη δυναμική της

β. οι δραστηριότητες αυτές σε : ύφεση + στασιμότητα

❖ **Τελευταία χρόνια 19^{ου}- αρχές 20ού αιώνα =>**

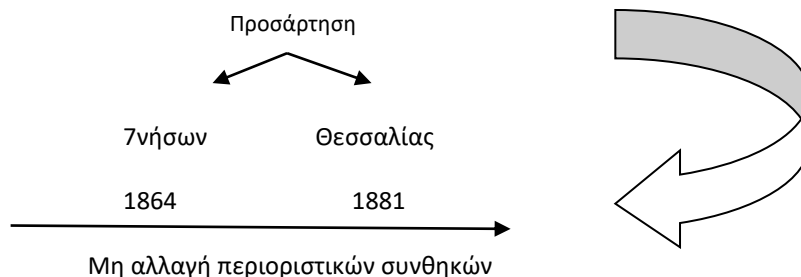
4η§ οι χρόνιες αδυναμίες και οι περιοριστικές συνθήκες της ελληνικής βιομηχανίας

ΕΛΛΕΙΨΕΙΣ (ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ) ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ :

1. Έλλειψη κεφαλαίων
2. Διασπορά (διασκορπισμός) υπαρχόντων κεφαλαίων σε πλήθος δραστηριοτήτων
3. Ασφυκτικά περιορισμένη (: εδαφικά + πληθυσμιακά) βάση οικονομικής εξάπλωσης
4. Έλλειψη πρώτων υλών
5. Χρόνια έλλειψη εργατικών χεριών
6. Έλλειψη παιδείας (: τεχνικής + γενικής)

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ => περιορίσε : 1. Δυνατότητα εφαρμογής καινοτομιών
2. (συνακόλουθη) τεχνολογική εξέλιξη

5η§ Δ' φάση: μετά 1912-1913

5η§ Δ' φάση: μετά 1912-1913

❖ **Μετά 1912 - 1913 => ΑΛΛΑΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ**

Αιτία : ενσωμάτωση μεγάλων εκτάσεων + πληθυσμών

ΟΜΩΣ : χρόνιες αδυναμίες ελληνικής βιομηχανίας $\Rightarrow$ εμπόδιο ανάπτυξης

- ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ :**
1. Αδύναμη να αντέξει εξωτερικό ανταγωνισμό
  2. προσηλωμένη σε δευτερεύουσες δραστηριότητες
  3. αναζητούσε σωτηρία στην παρέμβαση του κράτους με δασμολογικά + άλλα ενισχυτικά μέτρα

⇒ **ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ**

1. Ποια εικόνα παρουσίαζε η εμφάνιση και ανάπτυξη της βιομηχανίας στον ελληνικό χώρο κατά το 19^ο αιώνα σε σχέση με όσα συνέβαιναν στο πεδίο αυτό στη Δυτική και Κεντρική Ευρώπη;
2. Με ποια μορφή η ανάπτυξη της βιομηχανίας ήταν παρούσα στο μικρό ελληνικό κράτος;
3. Γιατί στο ζήτημα της βιομηχανικής ανάπτυξης οι προθέσεις παρέμεναν σε αδιέξοδο;
4. Πότε και με ποιο τρόπο έκαναν την εμφάνισή τους βιομηχανικές μονάδες παραγωγής ;
5. Σε τι αποσκοπούσαν οι πρώτες βιομηχανικές μονάδες παραγωγής;
6. Ποια χαρακτηριστικά είχαν οι πρώτες «βιομηχανικές» μονάδες παραγωγής;
7. Πού οφειλόταν ο δισταγμός για τη δημιουργία πιο σύνθετων βιομηχανικών συγκροτημάτων;
8. Πότε παρατηρήθηκε μια πρώτη απόπειρα ανάπτυξης των βιομηχανικών δραστηριοτήτων; Ποια ήταν η πορεία της ;
9. Πότε άρχισαν να μεταβάλλονται οι όροι για την ανάπτυξη των βιομηχανικών δραστηριοτήτων; Με ποια μορφή;
10. Από ποιους παράγοντες υπέφερε η βιομηχανία τα τελευταία χρόνια του 19^{ου} αιώνα και κυρίως στα πρώτα χρόνια του 20ού;
11. Πότε άλλαξαν τα δεδομένα για την ελληνική βιομηχανία;
12. Ποια χαρακτηριστικά είχε η ελληνική βιομηχανία κατά τα πρώτα χρόνια του 20ού αι.;
13. Ποια αίτια εμπόδιζαν την ελληνική βιομηχανία να αναδειχθεί σε κινητήρια δύναμη της ελληνικής οικονομίας;

Β. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΑΙΩΝΑ

7. Τα Δημόσια έργα

1η§ Οι υποδομές του ελληνικού κράτους στα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας και τα αίτια της κακής τους κατάστασης

❖ 1830 => **ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ** : πρωτόγονες =>

Γέφυρες / Αμαξωτοί δρόμοι / Λιμάνια / Υδραγωγεία / Δημόσια κτίρια

Όλα αυτά που στηρίζουν την κρατική λειτουργία : οικονομική + διοικητική

Είτε : δεν υπήρχαν // βρίσκονταν σε κακή κατάσταση

ΣΥΝΕΠΕΙΑ => στροφή ενδιαφέροντος διοίκησης προς την κατασκευή απαραίτητων έργων (σύμφωνα με ευρωπαϊκά πρότυπα)

ΟΜΩΣ : α. προθέσεις = καλές #

β. αντίξοες συνθήκες =>

1. αδυναμία εξεύρεσης αναγκαίων οικονομικών πόρων

2. βαρύ δημοσιονομικό (οικονομικό) φορτίο : εξυπηρέτηση δανείων στο εξωτερικό κατά διάρκεια αγώνα + κατά την κρατική ανασυγκρότηση

2η§ Χερσαίες Συγκοινωνίες

- * Χερσαίες Συγκοινωνίες + Δημόσια Έργα => έλλειψη ιδιωτικού ενδιαφέροντος → μη κερδοφόρες επενδύσεις
- * **Κράτος** => { είτε απευθείας ή μέσω δήμων }

προσπάθεια υπέρβασης δυσκολιών με δικές του ΔΥΝΑΜΕΙΣ

ΟΜΩΣ υποτονική δραστηριότητα (τουλάχιστον μέχρι 10ετία 1870)

ΑΙΤΙΑ : 1. έλλειψη χρημάτων

2. υιοθέτηση μη δημοφιλών μεθόδων (π.χ. αγγαρείες αγροτών στην κατασκευή δρόμων)

3η§

❖ **Τέλος 19^{ου}- αρχές 20ού αι.** => πύκνωση οδικού δικτύου

Α' θέση εθνικών + τοπικών προτεραιοτήτων

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΟΔΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ	
ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ	ΑΝΑΣΤΑΛΤΙΚΟΙ
1. Οικονομική ανάπτυξη	1. Μεγάλο κόστος κατασκευής δρόμων σε ορεινά εδάφη
2. Πιο γρήγοροι ρυθμοί αστικοποίησης	2. Ανταγωνισμός θαλάσσιων συγκοινωνιών (μεταφορές κοντά στα παράλια)
3. Δημιουργία κεντρικών σιδηροδρομικών αξόνων	
4. Ανάπτυξη εσωτερικού εμπορίου	

❖ **ΛΟΙΠΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ =>**

<p>1) <u>Αποξήρανση μεγάλων εκτάσεων</u> => που καλύπτονταν από νερά λιμνών + ελών</p> <p>Αίτια πραγματοποίησης αποξήρανσης →</p> <p>I. πλούσια καλλιεργήσιμη γη   II. μόνος τρόπος καταπολέμησης ελονοσίας (αρρώστια – μάλιστα για την αγροτική Ελλάδα 20^{ου} αιώνα)</p> <p><u>Παράδειγμα σημαντικό</u> : Λίμνη Κωπαΐδα (Βοιωτία)</p>
<p>2) Μεγαλύτερο Τεχνικό έργο !!! : <u>ΔΙΑΝΟΙΞΗ ΔΙΩΡΥΓΑΣ ΚΟΡΙΝΘΟΥ</u></p> <p><u>Έναρξη</u> : 1881 <u>Από</u> : γαλλική εταιρεία <u>Ολοκλήρωση</u> : 1893 <u>Στόχος (+ αποτέλεσμα)</u> => βελτίωση όρων ναυσιπλοΐας ⇐⇒ περιπτώς ο περίπλους Πελοποννήσου</p>
<p>3) Διάνοιξη Πορθμού Ευρίπου</p>
<p>4) Κατασκευή Φάρων στις ακτές</p>
<p>2,3,4 : ευνοήθηκε η ναυσιπλοΐα</p>

⇒ **ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ**

1. Να τεκμηριώσετε την άποψη ότι: «*το 1830 οι υποδομές του ελληνικού κράτους ήταν ακόμη πρωτόγονες*».
2. Γιατί οι προθέσεις της διοίκησης – που ήταν και στον τομέα αυτό πολύ καλές- δεν έγιναν πραγματικότητα;
3. Ποιες δυσκολίες αντιμετώπιζε το κράτος και πώς προσπάθησε να τις ξεπεράσει στις χερσαίες συγκοινωνίες ;
4. Γιατί η δραστηριότητα του κράτους στο θέμα των δημόσιων έργων ήταν υποτονική τουλάχιστον μέχρι τη δεκαετία του 1870;
5. Ποιοι παράγοντες ευνόησαν την κατασκευή οδικού δικτύου;
6. Ποιοι ήταν οι ανασταλτικοί παράγοντες στην κατασκευή του οδικού δικτύου;
7. Ποιο ήταν το κυριότερο από τα υπόλοιπα δημόσια έργα;
8. Ποια ήταν τα βασικά πλεονεκτήματα από τα αποξηραντικά έργα;
9. Ποιο ήταν το μεγαλύτερο τεχνικό έργο που κατασκευάστηκε προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα και τις αρχές του 20ού αιώνα;
10. Ποια τεχνικά έργα ευνόησαν ιδιαίτερα τη ναυσιπλοΐα προς το τέλος του 19^{ου} και τις αρχές του 20ού αιώνα;

Β. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΑΙΩΝΑ

8. Το δίκτυο των σιδηροδρόμων

1η§ Ο σιδηρόδρομος : το σύμβολο της βιομηχανικής επανάστασης στην Ευρώπη .

❖ Πιο χαρακτηριστική ΑΛΛΑΓΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ στα ανεπτυγμένα κράτη 19^{ου} αι.

Εμφάνιση / εξάπλωση / κυριαρχία **ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΟΥ** στις χερσαίες μεταφορές

ΣΥΝΕΠΕΙΑ :
* Λύση στο πρόβλημα μεταφοράς μεγάλου όγκου προϊόντων με μικρό κόστος σε αποστάσεις που μετριούνται στην κλίμακα κρατών + ηπείρων
* Προχώρησαν με αυτή τη δυνατότητα : 1. Βιομηχανική επανάσταση , 2. Αύξηση της παραγωγής 3. Δημιουργία μεγάλων πόλεων
* <u>Αποτελέσματα</u> : εξασφάλιζε 1) Τροφοδοσία πόλεων με τρόφιμα 2) Εργοστάσια με πρώτες ύλες 3) Αγορά με προϊόντα

2η§ Οι ανυπερβλήτες δυσκολίες που συνάντησε η κατασκευή του σιδηροδρομικού δικτύου στην Ελλάδα

* Στις μικρότερες + πιο καθυστερημένες οικονομικά χώρες => απόκτηση σιδηροδρομικού δικτύου $\implies$ βασική προϋπόθεση για είσοδο στο χώρο των ανεπτυγμένων κρατών

❖ ίως 1835 : Έναρξη συζητήσεων κατασκευής σιδηροδρομικού δικτύου =>

περιορισμός συζητήσεων στο χώρο : 1. θεωρητικών αναλύσεων , 2. απλών επιθυμιών

A. κατασκευή σιδηροδρομικής υποδομής : 1. πολυέξοδη υπόθεση 2. απαιτούσε κεφάλαια => δύσκολο να εξοικονομηθούν
B. η προσέλκυση: ξένων κεφαλαίων / επιχειρήσεων / πιστωτικών ιδρυμάτων => προϋπέθετε ότι το προς κατασκευή δίκτυο θα ήταν αποδοτικό → ΔΗΛΑΔΗ : θα εξασφάλιζε τη μεταφορά : α. πρώτων υλών (ζωτικών για τη βιομηχανία) β. καταναλωτικών αγαθών → α + β : δεν υπήρχαν στην Ελλάδα
ΣΥΝΕΠΕΙΑ Α + Β : ενδιαφέρον { ξένων + ομογενών } επενδυτών : ΜΙΚΡΟ
Γ. <u>γεινίαση με τη θάλασσα</u> => δεν βοηθούσε , ΓΙΑΤΙ => θαλ. μεταφορές περιορίζαν αποδοτικότητα σιδηροδρομικού δικτύου

3η§ Η σιδηροδρομική υποδομή της χώρας έως το 1880 και οι προϋποθέσεις που ευνόησαν τη σιδηροδρομική υποδομή .

❖ Μέχρι 10ετία 1880 $\implies$

Μόνη σιδηροδρομική γραμμή: Αθήνα $\longrightarrow$ Πειραιά (9 χλμ.) : χρειάστηκε 12 χρόνια κατασκευαστεί

* οι υπόλοιπες διακηρύξεις + 2. τα φιλόδοξα σχέδια = παρέμεναν ανεφάρμοστα : η υλοποίησή τους συγκινούσε μόνο αμφίβολης αξιοπιστίας κερδοσκόπους

Γενικότερες αλλαγές ως 1881
1. Προϋποθέσεις υλοποίησης σχεδίων κατασκευής σιδηροδρομικού δικτύου
2. γύρω από τη χώρα : κατασκευή μεγάλων συγκοινωνιακών αξόνων Συνέδεαν : Κεντρική Ευρώπη $\rightarrow$ Κωνσταντινούπολη Μικρά Ασία $\rightarrow$ Ανατολή (ως Ινδία)
3. Σύνδεση : Ευρώπης $\rightarrow$ Ανατολής + ατμοπλοϊκά : από Πρίντεζι (Ιταλία) προς Σουέζ + ινδικό Ωκεανό

$\implies$ Ελληνικές κυβερνήσεις (πρωθ. : Τρικούπη) $\rightarrow$ ταχύτατη προώθηση ελληνικών συγκοινωνιακών υποδομών

4η§ Η υλοποίηση του σιδηροδρομικού δικτύου κατά την περίοδο της διακυβέρνησης του Χαρ. Τρικούπη και οι προδιαγραφές του .

❖ Σιδηροδρομικό δίκτυο $\implies$ ολοκληρώθηκε σε 3 10ετίες (από 1880 και μετά)

* Μεγάλη ώθηση α ' πρωθυπουργίας Χαρ. Τρικούπη (1882 – 1892) : κατασκευάστηκαν 900 χλμ .

* Οικονομικά προβλήματα => επιβράδυναν κατασκευή έργου 10ετία του 1890

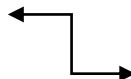
1909 : ολοκλήρωση δικτύου =>

ΜΕΤΡΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ : γραμμές πλάτους 1 μόνο μέτρου

(οι διεθνείς προδιαγραφές : πλάτος 1,56 μέτρα)

ΣΥΝΕΠΕΙΑ ΜΕΤΡΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ :

σχεδιάστηκε για εξυπηρέτηση κυρίως τοπικών αναγκών

χωρίς φιλοδοξίες να αποτελέσει τμήμα του Διεθνούς Δικτύου

5η § Ποιοι επωμίστηκαν το κόστος της κατασκευής του έργου και για ποιο λόγο διεκόπησαν οι περαιτέρω επενδύσεις των ιδιωτών

* **ΚΟΣΤΟΣ** =>

Το κράτος :	A. ανέλαβε μεγαλύτερο μέρος κόστους B. επωμίστηκε το μεγαλύτερο μέρος του δανεισμού (κυρίως από ξένα πιστωτικά ιδρύματα)
Ιδιώτες	Μικρό ποσοστό (περίπου 30%)

* **ΣΚΟΠΟΣ δημιουργίας** : διακίνηση αγροτικών κυρίως προϊόντων

* Σοβαρή στέρξη στα Έσοδα : ΣΥΝΕΠΕΙΑ => διακοπή περαιτέρω επενδύσεων στο χώρο του σιδηροδρόμου

ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ

- ✓ Αξιόπιστο χερσαίο συγκοινωνιακό δίκτυο
- ✓ Πολλές υπηρεσίες στον καιρό πολέμου :
επέτρεψε α. γρήγορη επιστράτευση , β. εφοδιασμό ελ. στρατού
- Δεν κατόρθωσε να φέρει : ανάπτυξη + εκβιομηχάνιση περιοχών
- Δεν εκπλήρωσε αναπτυξιακές προσδοκίες => θα έπρεπε να προκαλέσει αλλαγή κοινωνικών + οικονομικών δομών
- **ΕΝΑ ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑΚΟ ΔΙΚΤΥΟ : ΔΕΝ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΠΕΤΥΧΕΙ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ**

⇒ **ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ**

1. Ποια ήταν η πιο χαρακτηριστική από τις αλλαγές που έφερε η βιομηχανική επανάσταση στα αναπτυγμένα κράτη κατά τον 19^ο αιώνα;
2. Ποιο ήταν το βασικό πλεονέκτημα για τις μεταφορές προϊόντων από την ύπαρξη σιδηροδρομικού δικτύου;
3. Να τεκμηριώσετε την άποψη: « ο σιδηρόδρομος έγινε το σύμβολο των νέων καιρών και το συνώνυμο της ανάπτυξης κατά το 19^ο αιώνα».
4. Πώς παρουσιάστηκε στις μικρότερες και πιο καθυστερημένες οικονομικά χώρες η απόκτηση σιδηροδρομικού δικτύου;
5. Πότε άρχισαν οι σχετικές με την κατασκευή σιδηροδρομικού δικτύου συζητήσεις στη χώρα μας;
6. Ποιες ανυπέβλητες δυσκολίες περιόριζαν τις συζητήσεις για την κατασκευή σιδηροδρομικού δικτύου στη χώρα μας κατά το 19^ο αιώνα;
7. Ποια σιδηροδρομική γραμμή είχε κατασκευαστεί στην Ελλάδα μέχρι τη δεκαετία του 1880;
8. Γιατί οι υπόλοιπες περί σιδηροδρόμου διακηρύξεις και τα φιλόδοξα σχέδια παρέμειναν ανεφάρμοστα;
9. Πότε δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για υλοποίηση των σχεδίων κατασκευής σιδηροδρομικού δικτύου;
10. Με ποιους διεθνείς συγκοινωνιακούς άξονες έκριναν οι ελληνικές κυβερνήσεις ότι έπρεπε ταχύτατα να συνδεθεί και η χώρα;
11. Πότε ολοκληρώθηκε το σιδηροδρομικό δίκτυο της Ελλάδας;
12. Πότε δόθηκε μεγάλη ώθηση στο σιδηροδρομικό δίκτυο;
13. Ποια ήταν η ιδιομορφία του ελληνικού σιδηροδρομικού δικτύου; Τι συνέπεια είχε αυτή;
14. Ποιος ανέλαβε το μεγαλύτερο μέρος του κόστους του σιδηροδρομικού δικτύου;
15. Ποια ανάγκη κλήθηκε να εξυπηρετήσει το σιδηροδρομικό δίκτυο;
16. Γιατί διακόπηκαν οι περαιτέρω επενδύσεις στο χώρο του σιδηροδρόμου;
17. Ποια ήταν η προσφορά του ελληνικού σιδηροδρομικού δικτύου;
18. Γιατί το ελληνικό σιδηροδρομικό δίκτυο δεν κατόρθωσε να εκπληρώσει όσες αναπτυξιακές προσδοκίες στηρίχθηκαν πάνω του;

Β. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^Ο ΑΙΩΝΑ

9. Τα εθνικά Δάνεια

1η§ Ο δανεισμός από την επανάσταση έως το 1880 και λίγα χρόνια μετά

❖ **Από τα χρόνια της επανάστασης =>**

ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ : σημαντική παράμετρος λειτουργίας του ελληνικού κράτους

ΑΙΤΙΑ : Κράτος : 1. ξεκινούσε από το μηδέν

2. δεν κληρονόμησε οργανωμένο δημοσιονομικό σύστημα

* *περιπέτεια* δανείων του αγώνα στη χρηματαγορά του Λονδίνου +

* σύναψη νέων δανείων (άφιξη Βαυαρών 1832)

* οθωνικές κυβερνήσεις => αρνήθηκαν την αποπληρωμή των επαναστατικών δανείων

→ **ΣΥΝΕΠΕΙΑ** : απομόνωση της χώρας από τις ευρωπαϊκές χρηματαγορές ως 1861

❖ Αλλαγή ρυθμών ανάπτυξης **από 10ετία 1860** => **νέο δανεισμό**

* Α. περιορισμένοι πόροι χώρας

Β. έκτακτα έξοδα (-> που επέβαλαν οι διαρκείς εθνικές κρίσεις)

→ **Αποτέλεσμα** : αδύνατη η εξοικονόμηση κεφαλαίων για δημόσιες επενδύσεις

❖ **10^{ετία} 1880 : ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ** : διόγκωση

❖ **Λίγα χρόνια μετά** : χώρα => βρέθηκε να οφείλει ποσά πολλαπλάσια ετήσιου προϋπολογισμού

3η§ Πώς χρησιμοποιήθηκαν τα δάνεια

ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΗ (ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ) ΔΑΝΕΙΩΝ	
Για :	
Α. κάλυψη	1. τρεχόντων ελλειμμάτων εθνικών προϋπολογισμών 2. δαπανών των στρατιωτικών κινητοποιήσεων (1877- 1880 και 1885 – 1886) 3. εξοπλισμών , πχ. 1889 : 26.000.000 δρχ. από δάνεια για ναυπήγηση 3θωρηκτών
Β. αποπληρωμή παλαιότερων δανείων	
Γ. παραγωγικές επενδύσεις	(μικρό μέρος απαραίτητο για ολοκλήρωση έργων)
Δ. δημόσια έργα	

⇒ **ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ**

1. Γιατί τα χρόνια της Επανάστασης ο δανεισμός υπήρξε μία σημαντική παράμετρος της λειτουργίας του ελληνικού κράτους;
2. Πού οδήγησε η αλλαγή των ρυθμών ανάπτυξης από τη δεκαετία του 1860 και μετά;
3. Γιατί ήταν αδύνατη η εξοικονόμηση κεφαλαίων για δημόσιες επενδύσεις κατά τη δεκαετία του 1860 και μετά;
4. Ποια συνέπεια είχε η διόγκωση του εξωτερικού δανεισμού κατά τη δεκαετία του 1880;
5. Σε τι χρησίμευε το μεγαλύτερο μέρος των εθνικών δανείων;

B. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 19^ο ΑΙΩΝΑ

10. Η πτώχευση του 1893 και ο Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος

1η§ Για ποιους λόγους επιβλήθηκε στην Ελλάδα ΔΟΕ

❖ **Έτος 1893** : Η Ελλάδα =>

A). βρέθηκε σε αδυναμία να εξυπηρετήσει τα τοκοχρεολύσια των εξωτ. δανείων

B). ζήτησε επαναδιαπραγμάτευση του δημόσιου χρέους

—————>
πτώχευση (συνηθισμένη επιλογή φτωχότερων κρατών) => μεγάλο πολιτικό κόστος

* διαπραγματεύσεις : πιστώτριες χώρες + Ελλάδα => μέχρι ελληνο-τουρκικό πόλεμο 1897

I. ήττα του ελληνικού στρατού

II. υποχρέωση Ελλάδας => να καταβάλει υπέρογκες πολεμικές αποζημιώσεις => Οθωμανική αυτοκρατορία

—————>
Έθεσαν το ζήτημα (της επαναδιαπραγμάτευσης του δημοσίου χρέους) σε νέες βάσεις

2η§

⇒ **ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ (ΔΟΕ) :**

Εκπρόσωποι 6 Δυνάμεων => Αγγλία , Γαλλία , Αυστρία , Γερμανία , Ρωσία , Ιταλία =>

Διαχείριση βασικών κρατικών εσόδων από :

1. Μονοπώλια : αλατιού , φωτιστικού πετρελαίου , σπέρτων , παιγνιόχαρτων , χαρτιού σιγαρέτων
2. Την εξόρυξη της σμύριδας της Νάξου
3. Τον φόρο καπνού
4. Τα λιμενικά δικαιώματα του Πειραιά
5. Τον φόρο χαρτοσήμου κλπ

Υψος εσόδων : 28.000.000 έως 30.000.000 δρχ.

3η§ Στόχος και Ρόλος ΔΟΕ

⇒ **Στόχος Υποχρεωτικής Διαχείρισης =>**

Η εκπλήρωση υποχρεώσεων χώρας προς Οθωμανική Αυτοκρατορία

Καταβολή πολεμικής αποζημίωσης

εξυπηρέτηση άλλων δανείων

Υψους : 92.000.000 δρχ.

⇒ **ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ :**

- ❖ **1898** => ξεκίνησε λειτουργία
- ❖ Τρόπος αντιμετώπισης τρεχουσών αναγκών => Με μεγάλο ΔΑΝΕΙΟ με εγγύηση Μεγάλων Δυνάμεων
- ❖ Ρόλος : 1. (βασικός) εξασφάλιση αποπληρωμής Δανείων , 2.ως τεχνικό συμβουλευτικό σώμα => βελτίωση επιδόσεων ελληνικής οικονομίας

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ :

- 1) Η εγγύηση των δυνάμεων → αύξησε την πιστοληπτική ικανότητα του κράτους
- 2) Ο έλεγχος → απάλλαξε τους δημοσιονομικούς μηχανισμούς από δυσλειτουργίες του παρελθόντος

✓ Το 1910 ,

παρά

Τα προβλήματα στο εξωτερικό ισοζύγιο πληρωμών => εξαιτίας της σταφιδικής κρίσης

το γεγονός ότι : η αποπληρωμή των δανείων => απορροφά 1/3 εθνικών εσόδων

τα δημοσιονομικά μπορούσαν να χαρακτηριστούν : **ΥΓΙΗ** =>

- 3) Οι προϋπολογισμοί : ελαφρώς πλεονασματικοί
- 4) Οι οικονομικές δυνατότητες του κράτους : αυξημένες

ΘΕΤΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ :

Επέτρεψε :

- 1) μεταρρυθμίσεις πρώτων κυβερνήσεων Ελ. Βενιζέλου
- 2) πολεμική προετοιμασία
- 3) συμμετοχή στους Βαλκανικούς Πολέμους (χωρίς δραματικές επιπτώσεις = σε οικονομικό πεδίο πολεμικών κινητοποιήσεων παρελθόντος)

⇒ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ

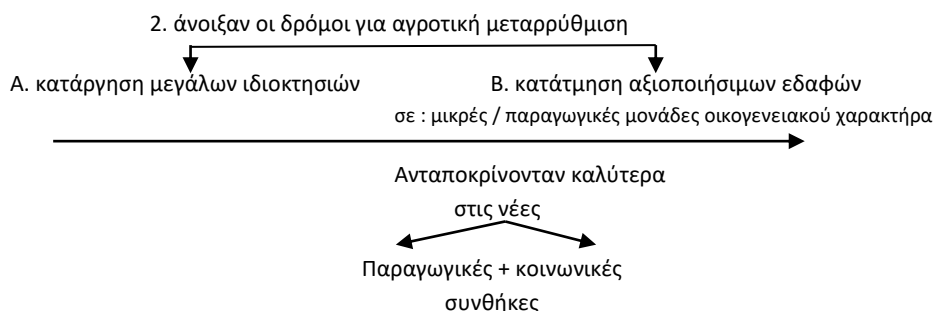
1. Έγινε στην Ελλάδα κατά το έτος 1893 σε οικονομικό επίπεδο;
2. Μέχρι τότε συνεχίστηκαν οι διαπραγματεύσεις με τις πιστώτριες χώρες;
3. Ποιοι λόγοι έθεσαν το ζήτημα της ελληνικής πτώχευσης σε νέες βάσεις;
4. Τι γνωρίζετε για το καθεστώς Διεθνούς Οικονομικού Ελέγχου(μέλη , σκοπός , έσοδα) ;
5. Ποιος ήταν ο σκοπός της υποχρεωτικής διαχείρισης ;
6. Πότε ξεκίνησε τη λειτουργία της η Διεθνής Οικονομική Επιτροπή;
7. Πώς αντιμετώπισε η Διεθνής Επιτροπή τις τρέχουσες ανάγκες;
8. Ποιες ήταν οι δύο λειτουργίες με τις οποίες ασχολήθηκε η Διεθνής Οικονομική Επιτροπή;
9. Ποια ήταν τα αποτελέσματα της λειτουργίας της Διεθνούς Οικονομικής Επιτροπής;
10. Ποια αποτελέσματα είχε η θετική εξέλιξη στα οικονομικά δεδομένα της Ελλάδας μετά τη λειτουργία του ΔΟΕ;

Γ. ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ

1. Το αγροτικό ζήτημα

1η§ Συνθήκες που οδήγησαν στην αναγκαιότητα αγροτικής μεταρρύθμισης

- ❖ Ραγδαίες εξελίξεις στον οικονομικό τομέα => σοβαρές πιέσεις στον **αγροτικό χώρο** → κυριαρχούσε: παραγωγικά + κοινωνικά στην ιστορία των ανθρώπινων πολιτισμών ως το 19^ο αιώνα
- ⇒ Με τη Βιομηχανική επανάσταση => Η κυριαρχία υποχώρησε σε ορισμένες περιοχές κόσμου : **ΔΥΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ** : α. *Ευρώπη* : μέσα σ' αυτές β. *Ελλάδα* : προς την ίδια κατεύθυνση (με αργούς «μεσογειακούς» ρυθμούς)
- ⇒ **Κατοχή γης** : 1. έπαυε προοδευτικά να είναι πηγή εξουσίας + κοινωνικού / ταξικού κύρους

2η§ Η κατάσταση της έγγειας ιδιοκτησίας στην Ελλάδα πριν και μετά την προσάρτηση της Θεσσαλίας

- ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΧΩΡΟ : Πρόβλημα της **ΕΓΓΕΙΑΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ**
  1. Δε γνώρισε εντάσεις (όπως σε άλλα ευρωπαϊκά + βαλκανικά) κράτη
  2. Η προοδευτική διανομή εθνικών γαιών (από επαναστατικό αγώνα 1821-1828)
δημιούργησε : α. πλήθος αγροτών , β. σε μικρές ή μεσαίες ιδιοκτησίες .
⇒ τα λίγα (εναπομείναντα) *τσιφλίκια* σε Αττική + Εύβοια (μη πρόβλημα)
  3. **ΟΜΩΣ** : η διεύρυνση του ελληνικού κράτους { με : 7ησα (1864)/Άρτα + Θεσσαλία (1881) }
=> ζήτημα **μεγάλης ιδιοκτησίας** => **ΤΣΙΦΛΙΚΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ**
    - A. αγοράστηκαν από πλούσιους Έλληνες εξωτερικού →
      - I. διατήρησαν αναχρονιστικό θεσμό των κολίγων
      - II. άσκησαν πιέσεις (πολιτικές + κοινωνικές) για να κερδοσκοπήσουν από την παραγωγή σιταριού =>
        1. Επιδίωξαν επιβολή υψηλών δασμών : στο εισαγόμενο από Ρωσία σιτάρι => ώστε να καθορίζουν όσο το δυνατόν υψηλότερες τιμές για το εγχώριο ,
        2. Προκαλώντας και τεχνητές ελλείψεις .

3η§ Τα αποτελέσματα των πρακτικών αυτών και η εξέλιξη του ζητήματος μέχρι το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΩΝ ΠΑΡΑΠΑΝΩ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ :

1. Δημιούργησαν εντάσεις
2. Οδήγησαν στην ψήφιση νόμων 1907 => επέτρεψαν απαλλοτρίωση (* αναγκαστική μεταβίβαση της κυριότητας ιδιωτικού κτήματος στο Δημόσιο έναντι αποζημίωσης για κοινωνωφελείς σκοπούς) μεγάλων ιδιοκτησιών => διανομή στους ακτήμονες
3. Δύσκολη υπόθεση η εφαρμογή
4. Τριβές => συγκρούσεις : πιο σημαντική : χωριό *Κιλελέρ* (1910)

- ❖ **1913** : τέλος Βαλκανικών πολέμων => ζήτημα πιο περίπλοκο : μέσα στα όρια της χώρας + μουσουλμάνοι ιδιοκτήτες μεγάλων εκτάσεων

4η§ Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος . Τα αποτελέσματα της αγροτικής μεταρρύθμισης (υλοποίηση)

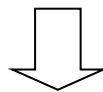
- ❖ **ΤΑΡΑΓΜΕΝΑ ΧΡΟΝΙΑ : Α΄ παγκοσμίου Πολέμου + Εθνικού Διχασμού =>** αποφασιστικό βήμα στην ολοκλήρωση αγροτικής μεταρρύθμισης
- ❖ **1917 : ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ (ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ) =>**
αποφάσισε ολοκλήρωση μεταρρύθμισης // Διπλός στόχος : 1. Στήριξη + πολλαπλασιασμός ελληνικών ιδιοκτησιών γης στις νεοαποκτηθείσες περιοχές 2. α. η αποκατάσταση προσφύγων , β. πρόληψη κοινωνικών εντάσεων στον αγροτικό χώρο
- ❖ **ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΟΝ (Α΄παγκόσμιο) ΠΟΛΕΜΟ ΧΡΟΝΙΑ =>** η απαλλοτρίωση έγινε δυνατή εξαιτίας της ανάγκης αποκατάστασης των προσφύγων : επίκεντρο κρατικού ενδιαφέροντος

5η§ .....

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΝΑΔΙΑΝΟΜΗΣ ΕΘΝΙΚΩΝ ΓΑΙΩΝ	
Ποσοστό επί των καλλιεργήσιμων εκτάσεων	Περιοχή
85%	Μακεδονία
68%	Θεσσαλία
40%	Σύνολο της χώρας

- ❖ **ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΛΙΓΑ ΧΡΟΝΙΑ :** εξαιτίας της πίεσης του προσφυγικού προβλήματος => ολοκληρώθηκε η αγροτική μεταρρύθμιση => οδήγησε την αγροτική οικονομία χώρας : σε **καθεστώς μικροϊδιοκτησίας => ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ :**

ΝΕΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ		
Οι μικροκαλλιεργητές		
δυσκολεύονταν να εμπορευματοποιήσουν (* η μετατροπή του αγαθού σε εμπορικό αγαθό) την παραγωγή τους	Έπεφταν θύματα εμπορών	
ΤΡΟΠΟΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ		
ΙΔΡΥΣΗ		
Αγροτικής Τράπεζας	Κρατικών οργανισμών παρέμβασης	Παραγωγικών συνεταιρισμών

Συνέπεια :

Το αγροτικό ζήτημα

Νέο περιεχόμενο

Χωρίς εντάσεις ,

Όπως σε άλλα κράτη Ευρώπης , π.χ. Ισπανία , Βουλγαρία , Ρουμανία

⇒ **ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ**

1. Ποιο είναι το περιεχόμενο του όρου: «αγροτική μεταρρύθμιση».
2. Να τεκμηριώσετε την άποψη ότι: *«στον ελληνικό χώρο το πρόβλημα της έγγειας ιδιοκτησίας δε γνώρισε τις εντάσεις που παρατηρήθηκαν σε άλλα ευρωπαϊκά ή βαλκανικά κράτη».*
3. Ποιες πρακτικές εφάρμοσαν οι πλούσιοι Έλληνες του εξωτερικού στα τσιφλίκια της Θεσσαλίας με ποια αποτελέσματα;
4. Πώς αντέδρασε η ελληνική κυβέρνηση προκειμένου να μειωθούν οι εντάσεις από τις πρακτικές που εφάρμοσαν οι πλούσιοι Έλληνες του εξωτερικού στα τσιφλίκια της Θεσσαλίας;
5. Γιατί η εφαρμογή των νόμων το 1907 ήταν δύσκολο να πραγματοποιηθεί;
6. Γιατί το θέμα των απαλλοτριώσεων και της διανομής σε ακτήμονες μετά το τέλος των Βαλκανικών πολέμων;
7. Πότε έγινε το αποφασιστικό βήμα προς την ολοκλήρωση της αγροτικής μεταρρύθμισης ;
8. Ποιος ήταν ο στόχος της αγροτικής μεταρρύθμισης που εφάρμοσε ο Βενιζέλος το 1917 στη Θεσσαλονίκη;
9. Πότε έγινε δυνατή η απαλλοτρίωση των μεγάλων αγροτικών ιδιοκτησιών; Ποια ήταν τα ποσοστά;
10. Ποια προβλήματα δημιούργησε η νέα κατάσταση που ακολούθησε την απαλλοτρίωση μεγάλων αγροτικών ιδιοκτησιών- κάτω από την πίεση του προσφυγικού προβλήματος;
11. Πώς αντιμετωπίστηκαν τα προβλήματα που δημιούργησε η νέα κατάσταση;
12. Συγκρίνοντας το περιεχόμενο του αγροτικού ζητήματος στην Ελλάδα και στα άλλα κράτη της Ευρώπης , σε ποια συμπεράσματα καταλήγουμε;

Γ. ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ

2. Τα πρώτα βήματα του εργατικού κινήματος

1η§ Η εξέλιξη του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα τον 19^ο αιώνα και ως το τέλος των Βαλκανικών πολέμων και οι παράγοντες που συνέβαλαν στην ιδιόμορφη ανάπτυξή του

- * Διαφορές **ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ** : Ελλάδα + Χώρες (γειτονικές /ευρωπαϊκές) => οφείλονταν σε ιστορικές ιδιομορφίες της ελληνικής ανάπτυξης =>
- * Το ίδιο ίσχυε και για το **ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ**
- ❖ **Τέλος 19ου αι.** => στην Ελλάδα : - *σοσιαλιστικές ομάδες // - εργατικές ομαδοποιήσεις =>* η πολιτική + κοινωνική επιρροή τους => σαφώς μικρότερη από αντίστοιχα κινήματα σε βιομηχανικές χώρες : Δύσης + Βαλκανικής

ΑΙΤΙΑ ΜΙΚΡΟΤΕΡΗΣ ΕΠΙΡΡΟΗΣ ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΩΝ + ΕΡΓΑΤΙΚΩΝ ΟΜΑΔΟΠΟΙΗΣΕΩΝ :

1. Απουσία μεγάλων + σύγχρονων βιομηχανικών μονάδων
2. Στα μεγάλα δημόσια έργα περιόδου => σημαντικό ποσοστό εργατικού δυναμικού :
  - α. προέρχονταν από το εξωτερικό , π.χ. διάνοιξη διώρυγας Κορίνθου → πολλοί Ιταλοί ή
  - β. ήταν πρόσκαιρης , βραχύχρονης απασχόλησης [* σταθερό εργατικό δυναμικό => στις μεταλλευτικές επιχειρήσεις → { εκεί οι πρώτες εργατικές εξεγέρσεις , Λαύριο , 1896 }]
3. Στον ιδεολογικό τομέα => επικράτηση *Μεγάλης Ιδέας* εμπόδιζε : ανάπτυξη + διάδοση ιδεολογιών με περιεχόμενο : κοινωνικό + ταξικό .

2η§ Εξέλιξη του εργατικού κινήματος από το τέλος των Βαλκανικών μέχρι το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου πολέμου

- ❖ **Μέχρι τέλος Βαλκανικών πολέμων =>** αυτή η κατάσταση μικρής επιρροής

ενσωμάτωση Θεσσαλονίκης { πόλη με βιομηχανικό υπόβαθρο + κοσμοπολίτικο χαρακτήρα }
=> σημείο αναφοράς για το εργατικό κίνημα => η μεγάλη πολυεθνική εργατική οργάνωση : **ΦΕΝΤΕΡΑΣΙΟΝ** ⇔ με πρωτεργάτες σοσιαλιστές (από την ανοιχτή σε νέες ιδέες) εβραϊκή κοινότητα → διάυλο (κανάλι / μέσο) διάδοσης : σοσιαλιστικής + εργατικής ιδεολογίας

3η§ .....

- ❖ **Διάρκεια Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου =>**

1. Οι πιέσεις που δέχτηκε η ελληνική κοινωνία
2. Η εμπλοκή σε διεθνείς υποθέσεις
3. Ο αντίκτυπος της ρωσικής επανάστασης

ταχύτετη ωρίμανση εργατικού + σοσιαλιστικού κινήματος

- ❖ **Τέλος Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου =>**

Ίδρυση Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδας (ΓΣΕΕ)

Κλαδικά + τοπικά

σωματεία

Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα (ΣΕΚΕ)

Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδας

(μετά Γ΄ κομμουνιστική Διεθνή)

⇒ **ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ**

1. Πού οφείλονταν οι διαφορές του αγροτικού και του εργατικού προβλήματος στην Ελλάδα σε σχέση με γειτονικές ή άλλες ευρωπαϊκές χώρες;
2. Πότε άλλαξε η κατάσταση για το εργατικό κίνημα στην Ελλάδα;
3. Τι γνωρίζετε για την *Φεντερασιόν*;
4. Πότε και υπό ποιες συνθήκες το εργατικό και σοσιαλιστικό κίνημα οδηγήθηκε σε ταχύτατη ωρίμανση;
5. Πότε ιδρύθηκε η Γενική Συνομοσπονδία Εργατών Ελλάδας και πότε το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος;

Γ. ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ

3. Οι οικονομικές συνθήκες κατά την περίοδο 1910-1922

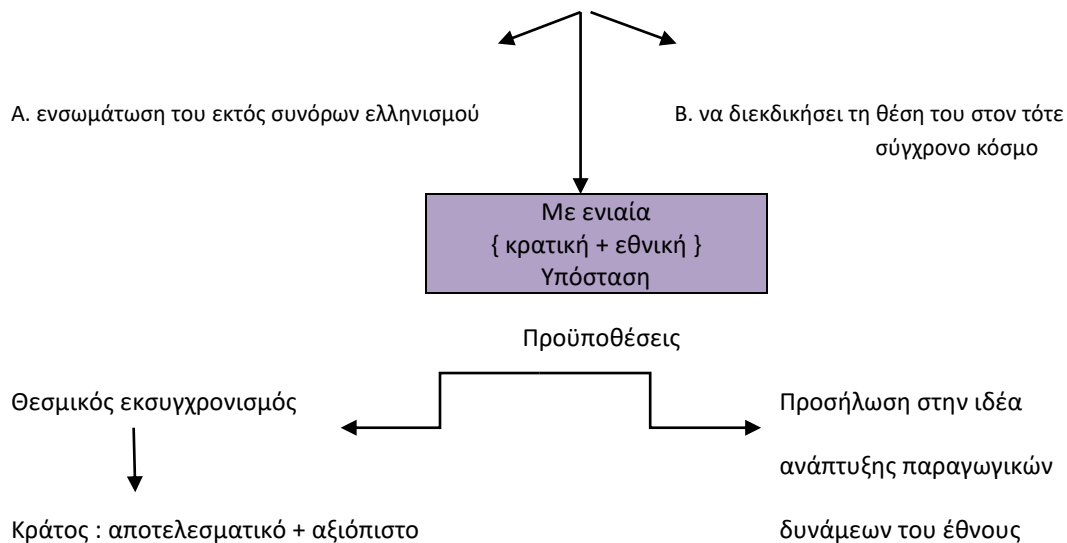
1η§ Ο Βενιζελισμός στον οικονομικό τομέα – Ορισμός

❖ **Περίοδος 1910-1922** => Ελλάδα : διαρκή πολεμική ετοιμότητα

⇒ **Νέα πολιτική Αντίληψη** => - εκφράστηκε από τον Ελ. Βενιζέλο – ονομάστηκε **BENIZELISMOS**:

- στον οικονομικό τομέα : Ελληνικό Κράτος => μοχλός έκφρασης + ανάπτυξης ελληνισμού

Το ελληνικό Κράτος έπρεπε να επιδιώξει

2η§ Ο βενιζελισμός σε εθνικό επίπεδο

- Βενιζέλος => 1. δεν ήταν μόνος στη διαδικασία διαμόρφωσης + υλοποίησης επιλογών
2. συσπείρωνε γύρω του : δραστήρια αστική τάξη =>
  - A. εξακολουθούσε να πλουτίζει σε όλη τη λεκάνη της ανατολικής Μεσογείου
  - B. φιλοδοξούσε να κυριαρχήσει + πολιτικά στο χώρο που άπλωνε τις οικονομικές της δραστηριότητας

❖ **Ισχυρή Ελληνική Οικονομική Παρουσία** =>

- * στα λιμάνια της νότιας Ρωσίας
- * στη λεκάνη του Δούναβη
- * στο εσωτερικό της Ρουμανίας
- * στον Πόντο
- * στα μικρασιατικά παράλια
- * στην Κωνσταντινούπολη
- * στη Σμύρνη
- * στη Θεσσαλονίκη
- * την Αίγυπτο ,
- * το Σουδάν ,
- * την Αλεξάνδρεια

Ισχυρός Πλούτος => μπορούσε να διασφαλιστεί μόνο μέσα από τη δημιουργία ΙΣΧΥΡΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ => μιας περιφερειακής Δύναμης, ικανής : 1. να παρεμβαίνει . 2. να προστατεύει τα συμφέροντα των πολιτών → **ΑΙΤΗΜΑ** κρίσιμο σε περίοδο / εποχή εμφάνισης εθνικιστικών κινήσεων

Έτσι =>

1.η Μεγάλη Ιδέα

2. οι προϋποθέσεις της (ο εκσυγχρονισμός του κράτους)

—————→
Ισχυρά ιδεολογικά / πολιτικά / οικονομικά ερείσματα (στηρίγματα)

⇒ Για τη διεκδίκηση Μεγάλης Ελλάδας με πιθανότητες επιτυχίας

Χαρακτηριστικό => αυτά τα χρόνια της προσπάθειας οι προϋπολογισμοί του κράτους → πλεονασματικοί , πχ. 1911 ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ =>

Έσοδα : 240.000.000 Έξοδα : 181.000.000 (παρά αυξημένες στρατιωτικές δαπάνες)

3η § Θετικές συνέπειες της μετανάστευσης

❖ **1910:**

ΠΡΟΟΔΟΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ : Ε Μ Φ Α Ν Ε Ι Σ
1. Αγροτική κρίση αντιμετωπίστηκε με την υπερπόντια (μεγάλες αποστάσεις) μετανάστευση => ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΙΣ ΗΠΑ → α. εκτόνωσε τις κοινωνικές εντάσεις (λόγω σταφιδικής κρίσης) , β. ενίσχυσε την οικονομία της υπαίθρου -> μέσω σημαντικών εμβασμάτων μεταναστών
2. Κόστος βαλκανικών πολέμων => σημαντικό Όμως δεν κλόνησε την εθνική οικονομία
3. Η Ελλάδα βγήκε ιδιαίτερα κερδισμένη από τον πόλεμο (τον βαλκανικό) => I. Ενσωμάτωσε πλούσιες περιοχές : Ήπειρο , Δυτική + Κεντρική Μακεδονία , Νησιά Αιγαίου , Κρήτη II. Ενσωμάτωσε εκατομμύρια νέους κατοίκους III. Αύξηση εδαφών κατά 70% περίπου => από 65.000 σε 108.800 τετρ. χλμ. IV. Αύξηση πληθυσμού κατά 80 % => από 2.700.000 σε 4.800.000 κατοίκους V. Νέες οικονομικές Προοπτικές => Τα νεοαποκτηθέντα εδάφη : (ως επί το πλείστον) πεδινά + αρδευόμενα => άριστες προοπτικές για γεωργική παραγωγή ΠΡΟΒΛΗΜΑ : παρουσία μειονοτικών ομάδων στις περιοχές αυτές (π.χ. Ήπειρο -> σχετικά ομοιογενής 1914 : 166.000 Έλληνες + 38.000 μουσουλμάνοι (αλβανικής καταγωγής) + χιλιάδες Εβραίοι

4η § τα αποτελέσματα των βαλκανικών πολέμων και το πρόβλημα στην εθνολογική σύσταση

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

ΕΛΛΑΔΑ

1. Υπολογίσιμη δύναμη
2. Ενέπνεε εμπιστοσύνη στις αγορές (χρήματος + πιστώσεων) => σημαντική αύξηση
3. Έτοιμη να αφιερωθεί στο δύσκολο έργο ενσωμάτωσης νέων περιοχών

Όταν ξέσπασε- το καλοκαίρι του 1914 –

ο Α παγκόσμιος πόλεμος

⇒ **ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ**

1. Τι συνέβη κατά την περίοδο 1910-1922 στην Ελλάδα ;
2. Να ορίσετε την έννοια: «βενιζελισμός» .
3. Ποιοι ήταν μαζί με τον Βενιζέλο στη διαμόρφωση και υλοποίηση των νέων εθνικών επιλογών;
4. Ποιο ήταν το αίτημα των καιρών;
5. Ποιος ήταν ο ρόλος της Μεγάλης Ιδέας και των προϋποθέσεων της κατά την περίοδο 1910 – 1922;
6. Να τεκμηριώστε την άποψη ότι : «το 1910 οι πρόοδοι της εθνικής οικονομίας ήταν εμφανείς» .
7. Ποιο ήταν το κυριότερο πρόβλημα στα νεοαποκτηθέντα εδάφη;

Γ. ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ

4. Ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος

1η§ Συνθήκες κάτω από τις οποίες συμμετείχε η Ελλάδα στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

Συμμετοχή Ελλάδας στον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο => υπό συνθήκες ΔΥΣΚΟΛΕΣ + ΠΕΡΙΠΛΟΚΕΣ :

1. Η σύγκρουση : παλατιού + Βενιζέλου => ΔΙΧΑΣΜΟΣ
2. Η άσκοπη + δαπανηρή επιστράτευση 1915
3. α. η δημιουργία κυβέρνησης Εθνικής Άμυνας στη Θεσσαλονίκη → β. η διάσπαση της χώρας σε δύο ουσιαστικά κράτη
4. ο συμμαχικός αποκλεισμός
5. οι συγκρούσεις

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ :

- i. Μεγάλο οικονομικό + κοινωνικό κόστος
  - ii. Υπονόμευσαν πολλά από τα κεκτημένα της προηγούμενης περιόδου
- ❖ **1917 :**
- Ενοποιήθηκε η χώρα υπό Βενιζέλο
  - Με επέμβαση Μεγάλων Δυνάμεων
  - Αδύνατο να αναλάβει το κόστος συμμετοχής στον πόλεμο => χωρίς εξωτερική αρωγή
  - Σύμμαχοι => προχώρησαν σε ιδιόμορφο δανεισμό : οδυνηρές συνέπειες στο μέλλον

2η§ Ο Θεωρητικός δανεισμός του 1917

ΜΕΓΑΛΑ ΔΑΝΕΙΑ ΠΡΟΣ ΕΛΛΑΔΑ

ΧΩΡΑ	ΥΨΟΣ ΔΑΝΕΙΟΥ
Γαλλία	300.000.000 γαλ. φράγκα
Μεγάλη Βρετανία	12.000.000 λίρες
ΗΠΑ	50.000.000 δολάρια

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΣ ΔΑΝΕΙΣΜΟΣ

1. Δεν εκταμιεύθηκαν / δόθηκαν στην Ελλάδα
2. Θεωρήθηκαν κάλυμμα για την έκδοση πρόσθετου χαρτονομίσματος => η κυβέρνηση Βενιζέλου => θα χρηματοδοτούσε πολεμική προσπάθεια
3. Θεωρήθηκαν είδος αποθέματος σε χρυσό + συνάλλαγμα => **ΟΜΩΣ** δεν βρισκόταν υπό τον έλεγχο της χώρας .

ΕΛΛΑΔΑ : χρηματοδότησε με τον τρόπο αυτό =>

- α. την πολεμική συμμετοχή της στο μακεδονικό μέτωπο
- β. την εκστρατεία στην Ουκρανία και την Κριμαία
- γ. α΄ φάση στρατιωτικής εμπλοκής στη Μικρά Ασία

Συνέπειες Ιδιόμορφης Νομισματικής Ισορροπίας : δεν άργησαν να φανούν

3η§ Συνέπειες του θεωρητικού δανεισμού του 1917 // Οικονομικές επιπτώσεις της ήττας του Βενιζέλου του 1920

<p>Νοέμβριος 1920</p>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Φιλοσυμμαχική κυβέρνηση Βενιζέλου => έχασε τις εκλογές ✓ Εξουσία = φιλοβασιλικά κόμματα -> έσπευσαν να επαναφέρουν τον ανεπιθύμητο στους Συμμάχους βασιλιά Κωνσταντίνο ✓ Σύμμαχοι : σε αντίποινα => απέσυραν την κάλυψη χαρτονομίσματος → ένα σημαντικό τμήμα νομισματικής κυκλοφορίας : χωρίς αντίκρισμα (* το ποσό που έχει καταθέσει κανείς σε τράπεζα και βάσει του οποίου εκδίδει επιταγές)
<p>Από 1918 και μετά</p>	<ul style="list-style-type: none"> i. Κρατικός ισολογισμός = έκλεινε με παθητικό ii. Η παρουσία στη Μικρά Ασία → εξελίχθηκε σε σκληρό + δαπανηρό πόλεμο
<p>Μάρτιο 1922</p>	<p>Δημοσιονομικά δεδομένα => ΑΔΙΕΞΟΔΟ → Αντιμετώπιση με <u>απρόσμενο τρόπο</u> : Λίγους μήνες πριν την κατάρρευση του ελληνικού μετώπου στη Μικρά Ασία → κυβέρνηση : Πρωτότυπο Εσωτερικό Αναγκαστικό Δάνειο Με διχοτόμηση χαρτονομίσματος</p> <div style="display: flex; justify-content: space-around; align-items: center;"> <div style="text-align: center;"> <p>↓</p> <p>Αριστερό : εξακολουθούσε να κυκλοφορεί στο 50% της αναγραφόμενης αξίας</p> </div> <div style="text-align: center;"> <p>↓</p> <p>Δεξιό : ανταλλάχθηκε με ομολογίες Δημοσίου</p> </div> </div> <p style="text-align: center;">↓</p> <p style="text-align: center;">ΕΠΙΤΥΧΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ</p> <p style="text-align: center;">Το κράτος απέκτησε 1.200.000.000 δρχ.</p>
<p>1926</p>	<p>Επανάληψη πειράματος ΟΜΩΣ Ο νομισματικός αυτός ελιγμός δεν πρόλαβε την Μικρασιατική Καταστροφή + τις βαρύτατες συνέπειές της</p>

⇒ **ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ**

1. Να τεκμηριώσετε την άποψη ότι: « η συμμετοχή της Ελλάδας στον Α΄ παγκόσμιο πόλεμο έγινε κάτω από δύσκολες και περίπλοκες συνθήκες».
2. Πότε και γιατί οι Σύμμαχοι προχώρησαν σε έναν ιδιόμορφο δανεισμό της Ελλάδας;
3. Να εξηγήσετε γιατί ο δανεισμός των Συμμάχων ήταν θεωρητικός.
4. Πώς αξιοποίησε η Ελλάδα τα μεγάλα δάνεια που έλαβε;
5. Ποια συνέπεια είχε το γεγονός ότι το Νοέμβριο του 1920 η φιλοσυμμαχική κυβέρνηση του Βενιζέλου έχασε τις εκλογές;
6. Πώς αντιμετωπίστηκε το πλήρες οικονομικό αδιέξοδο το Μάρτιο του 1922; Ποια ήταν τα αποτελέσματά του;
7. Ο νομισματικός ελιγμός που επαναλήφθηκε το 1926 ποια αποτελέσματα είχε;

Γ. ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ

5. Η οικονομική ζωή κατά τη περίοδο 1922-1936

1^η- 2^η Ξυσνέπειες της μικρασιατικής καταστροφής στην οικονομική – κοινωνική – πολιτική ζωή της χώρας

- ❖ **Καταστροφή 1922** => μετέβαλε δεδομένα ελληνικής κοινωνίας . Κεντρική παράμετρος (στο τέλος πολύχρονων πολεμικών αναμετρήσεων) :

άφιξη + αποκατάσταση πολύ σημαντικού ρεύματος προσφύγων

υπολογίζεται ότι μετά Μικρασιατική Καταστροφή :

Έφτασαν στην Ελλάδα	Έφυγαν για την Τουρκία
1.230.000 Έλληνες χριστιανοί 45.000 Αρμένιοι ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ	610.000 μουσουλμάνοι

Ανθρώπινο κύμα :

- * Ανέτρεψε όλες τις ισορροπίες + όλα τα δεδομένα της ελληνικής οικονομίας / κοινωνίας
- * Το ελληνικό κράτος => 100 χρόνια μετά Επανάσταση 1821 υποχρεώθηκε σε μια νέα αρχή

2η§

Άφιξη των προσφύγων :

1. Πρωτοφανής ανθρώπινη τραγωδία
2. Λειτούργησε ως καταλύτης στη δυναμική της ελληνικής κοινωνίας => για παράδειγμα :
  - α. χρόνιες ανεπάρκειες της διοίκησης + έπρεπε να ξεπεραστούν ταχύτατα ,
  - β. 1923 και 1924 : θάνατοι από αρρώστιες /μάστιγες της εποχής (φυματίωση + ελονοσία) πολλαπλασιάστηκαν , κάνοντας αναγκαίες + επείγουσες αποτελεσματικές παρεμβάσεις
3. Παράγοντες που συσκοτίζουν το ζήτημα της αποτελεσματικότητας Κράτους + Διοίκησης :
  - i. Πολιτική αστάθεια
  - ii. Μίσση του διχασμού
  - iii. Ανακήρυξη δημοκρατίας
  - iv. Επεμβάσεις στρατού
  - v. Απόπειρες πραξικοπημάτων

ΣΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ :

A. η αντίδραση του κρατικού μηχανισμού => **μάλλον επαρκής** σε σχέση με το μέγεθος προβλήματος =>αξιοποίησε με τον καλύτερο τρόπο το μόνο κεφάλαιο που ουσιαστικά διέθετε : τις μουσουλμανικές περιουσίες 5-10.000.000.000 δρχ.

B. εξωτερική βοήθεια => λειτούργησε **συμπληρωματικά** με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο

⇒ **ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ :**

1. Να τεκμηριώσετε την άποψη ότι: « η καταστροφή του 1922 μετέβαλε τα δεδομένα της ελληνικής κοινωνίας».
2. Πώς επέδρασε η άφιξη των προσφύγων στη δυναμική της ελληνικής κοινωνίας;
3. Ποιοι παράγοντες συσκοτίζουν το ζήτημα της αποτελεσματικότητας του κράτους και της διοίκησης;
4. Πώς αξιολογείται η αποτελεσματικότητα του ελληνικού κρατικού μηχανισμού;
5. Πώς λειτούργησε η εξωτερική βοήθεια στην οικονομία κατά την περίοδο 1922-1936;

Γ. ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ

6 . Η ελληνική κοινωνία κατά την περίοδο του μεσοπολέμου

Ποια πλεονεκτήματα είχε αποκτήσει η Ελλάδα την περίοδο του μεσοπολέμου που επέτρεπαν την θετική οικονομική της πορεία

Η ΕΛΛΑΔΑ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ (1919 – 1939) =>	
-	Κόστος μικρασιατικής συμφοράς
+	σειρά από πλεονεκτήματα => θετική πορεία της οικονομίας
1.	<u>Είχε ομογενοποιηθεί εθνικά</u> : οι μειονότητες αντιπροσώπευαν : λιγότερο από 7% συνολικού πληθυσμού)
2.	<u>Είχε ολοκληρώσει αγροτική μεταρρύθμιση</u>
3.	<u>Είχε προωθήσει αστικοποίησή της</u> : το 1/3 του πληθυσμού ζούσε πλέον στα μεγάλα αστικά κέντρα
4.	<u>Είχε βελτιώσει τις υποδομές της</u>
5.	<u>Είχε υιοθετήσει αναπτυξιακές πολιτικές</u>
→	Είχε λύσει πολλά από τα προβλήματα που εξακολουθούσαν για πολύ καιρό να ταλανίζουν τα υπόλοιπα βαλκανικά κράτη , ΑΚΟΜΑ :
6.	Συγκέντρωση Ελλήνων στο πλαίσιο του εθνικού τους κράτους
7.	Εξάλειψη του ελληνικού κοσμοπολιτισμού => υπήρξε αιτία Ελλάδα → ως δευτερεύον πεδίο ανάπτυξης οικονομικών δραστηριοτήτων -> Ανάπτυξη της Ελλάδας : τους ενδιέφερε όλους τους Έλληνες
8.	Πρόσφυγες => είχαν μαζί τους : γνώσεις / πολιτισμό / ισχυρή διάθεση για εργασία

Πέρα από επιτυχείς ή ανεπιτυχείς προσπάθειες των αρχών για αποκατάσταση των ξεριζωμένων=> **θεμέλιο προσπάθειας => ΔΙΑΘΕΣΗ** ανθρώπων να εργαστούν σκληρά για να ξαναδημιουργήσουν αυτά που έχασαν μέσα στην καταστροφή

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ :

Να τεκμηριώσετε την άποψη ότι : «*Η Ελλάδα του μεσοπολέμου (1919-1939) , παρά το κόστος της μικρασιατικής συμφοράς , είχε αποκτήσει μια σειρά από πλεονεκτήματα , που επέτρεπαν τη θετική οικονομική της πορεία*».

7. Οι μεγάλες επενδύσεις

Οι μεγάλες επενδύσεις : α. του 20ού , β. Μετά την μικρασιατική καταστροφή , γ. Την περίοδο του μεσοπολέμου

<p>Ραγδαίες εξελίξεις / αλλαγές (εξαιτίας της ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ) => ανέδειξαν ανάγκη για σημαντικές επενδύσεις στις ΥΠΟΔΟΜΕΣ της χώρας :</p> <p><u>ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ :</u></p>
<p>1. Πολεοδομικό συγκρότημα Αθήνας => ξεπέρασε με την έλευση προσφύγων : 1.000.000 κατοίκους → δεν μπορούσαν να υδρεύονται με το χρονολογούμενο από τους ρωμαϊκούς χρόνους <u>Αδριάνειο Υδραγωγείο</u> // Λύση : 1925 , <u>αμερικανική εταιρεία ΟΥΛΕΝ</u> => κατασκεύασε : α. φράγμα +β. τεχνητή λίμνη στο Μαραθώνα</p>
<p>2. Ίδια περίπου εποχή => <u>βρετανική εταιρεία ΠΑΟΥΕΡ</u> : α. εγκατάσταση μονάδων παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος στην πρωτεύουσα , β. δημιουργία σύγχρονου δικτύου αστικών συγκοινωνιών : ηλεκτροκίνητα τραμ + λεωφορεία</p>
<p>3. Επενδύσεις :</p> <p>A. στο τηλεφωνικό δίκτυο από γερμανικές εταιρείες B. στους δρόμους Γ. στη διευθέτηση χειμάρρων : μέχρι τότε προκαλούσαν πλημμύρες + καταστροφές στο λεκανοπέδιο της Αττικής</p>
<p>4. Προσπάθειες και στις υποδομές υπόλοιπης χώρας => <u>εγγειοβελτιωτικά έργα</u> → συνέπεια : αύξηση καλλιεργούμενων εδαφών</p>

⇒ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ :

1. Τι ανέδειξαν οι ραγδαίες εξελίξεις , τις οποίες προκάλεσαν στη χώρα οι συνέπειες του Μικρασιατικού πολέμου;
2. Πώς λύθηκε το ζήτημα της ύδρευσης στο πολεοδομικό σύστημα της Αθήνας;
3. Πώς λύθηκε το ζήτημα της ηλεκτροδότησης στην πρωτεύουσα;
4. Σε ποιους άλλους τομείς(εκτός από ύδρευση και ηλεκτροδότηση) έγιναν επενδύσεις στο λεκανοπέδιο της Αττικής;
5. Σε ποιους άλλους τομείς έγιναν έργα στις υποδομές της υπόλοιπης χώρας και με ποιο αποτέλεσμα;

Γ. ΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 20^ο ΑΙΩΝΑ

8 . Η Τράπεζα της Ελλάδας

Σκοπός ίδρυσης και αποτελέσματα λειτουργίας της Τράπεζας της Ελλάδας

- ❖ **1927** : αίτημα της Ελλάδας στην Κοινωνία των Εθνών => για παροχή πρόσθετου δανείου
=> αφορμή : **ΖΗΤΗΜΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ** =>

Θα αναλάμβανε :

1. Διαχείριση χρεών
2. Έκδοση χαρτονομίσματος
3. Ενιαία εφαρμογή κυβερνητικής οικονομικής πολιτικής

A. Παρά αντιδράσεις ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ
B. κάτω από πίεση ξένων συμβούλων

- ❖ **Μάιο του 1927** => ιδρύθηκε **ΤΡΑΠΕΖΑ της ΕΛΛΑΔΑΣ** → άρχισε τη λειτουργία της : **1928**

Πέτυχε σταθερές ισοτιμίες : δραχμής με Ξένα Νομίσματα =>
A. στηρίζοντας την έκδοση χαρτονομίσματος στα αποθέματά της σε χρυσό και συνάλλαγμα B. εξασφαλίζοντας τη μετατρεψιμότητα του εθνικού νομίσματος σε χρυσό
ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ :
1. Οδήγησε τα δημόσια οικονομικά σε περίοδο ευφορίας 2. Βελτίωσε την πιστοληπτική ικανότητα κράτους 3. Ενίσχυσε: α. την εισροή συναλλάγματος +β. τις επενδύσεις 4. Προκάλεσε μια ισχυρή δυναμική -> επέτρεψε σημαντικές πρωτοβουλίες : πολιτικές / θεσμικές / οικονομικές της τελευταίας κυβέρνησης του Ελ. Βενιζέλου (1928 – 1932)

- ❖ **Περίοδος μέχρι τις αρχές του 1932** => οπότε εκδηλώθηκαν στη χώρα οι συνέπειες της μεγάλης οικονομικής κρίσης (που ξεκίνησε από Νέα Υόρκη , 192

⇒ **ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ :**

1. Τι έγινε το 1927 , με ποια αφορμή και με ποιο στόχο;
2. Πότε ιδρύθηκε η Τράπεζα της Ελλάδας και κάτω από ποιες συνθήκες;
3. Τι πέτυχε πολύ γρήγορα η Τράπεζα της Ελλάδας και με ποιες συνέπειες;
4. Μέχρι πότε κράτησε η περίοδος ευφορίας στα δημόσια οικονομικά της χώρας;

9. Η κρίση του 1932

1^η § Το περιεχόμενο του όρου *ευημερία*

Παγκόσμια Οικονομική Κρίση => ΕΛΛΑΔΑ → σε μια εποχή *ευημερίας* =>

1. Εμπιστοσύνη Ελλήνων σε ένα καλύτερο μέλλον (οικονομικά) : είχε αποκατασταθεί
2. Οι σκοτεινές εποχές της 10ετίας του 1920 => έδειχναν να απομακρύνονται
3. Οι πληγές έκλειναν
4. Η φτώχεια περιοριζόταν
5. Το ελληνικό κράτος : έδειχνε να σχεδιάζει το μέλλον με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση + αισιοδοξία

2 η § Προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης για να αποτρέψει την κρίση

Οι οικονομικές επιπτώσεις της κρίσης του 1932

- * Προσπάθειες ελληνικής κυβέρνησης να αποτρέψει την κρίση => εξάντλησαν τα αποθέματα σε χρυσό + συναλλάγμα
- ❖ **Άνοιξη 1932** => η κυβέρνηση δεν μπορούσε να αποφύγει :
  - I. Την αναστολή μετατρεψιμότητας του εθνικού νομίσματος
  - II. Την αναστολή εξυπηρέτησης των εξωτερικών δανείων

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ =>	
Εγκαινιάστηκε :	1. περίοδος ισχυρού κρατικού παρεμβατισμού στα οικονομικά ζητήματα (ιδιαίτερα στις εξωτερικές συναλλαγές) 2. περίοδος προστατευτισμού => σκοπός : η αυτάρκεια της χώρας
Ελλάδα :	Μπήκε στο χώρο της κλειστής οικονομίας = οι συναλλαγές καθορίζονταν από γραφειοκρατικές διαδικασίες , παρά από ελεύθερες οικονομικές συμφωνίες

3η§ .....

- ❖ Στο **ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ** => κυριάρχησε : η μέθοδος διακανονισμού : **ΚΛΗΡΙΚ** => Διεθνείς Συναλλαγές =>
  - A. δε γίνονταν με βάση το μετατρέψιμο συναλλάγμα
  - B. γίνονταν με βάση διακρατικές συμφωνίες =>
    1. κοστολογούσαν τα προς ανταλλαγή
    2. φρόντιζαν να ισοσκελίσουν την αξία εισαγωγών + εξαγωγών στο πλαίσιο ειδικών λογαριασμών (διαδικασία με αρνητικά + θετικά στοιχεία)

4η§ οι πολιτικές επιπτώσεις της κρίσης

- ❖ Επιπτώσεις εξελίξεων σε πολιτικό πεδίο :

Ισχυρά συγκεντρωτικά κράτη (που αναδείχθηκαν) =>

προκάλεσαν : ανάδειξη + κυριαρχία **ολοκληρωτικών κινήματων + καθεστώτων**

σε πολλά ευρωπαϊκά κράτη => αποκτούσαν καθεστώτα : δικτατορικά + φασιστικά

Ελλάδα => **4 Αυγούστου 1936** Ιωάννης Μεταξάς (με ανοχή παλατιού) => προχώρησε

⇒ ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΣΥΝΤΟΜΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΗΣ

1. Να εξηγήσετε τη φράση: «*Η παγκόσμια οικονομική κρίση έφτασε στην Ελλάδα σε μια εποχή ευημερίας*» .
2. Τι αποτέλεσμα είχαν οι προσπάθειες της ελληνικής κυβέρνησης να αποτρέψει την κρίση;
3. Τι έγινε την άνοιξη του 1932 και με ποιες συνέπειες;
4. Τι γνωρίζετε για τη μέθοδο διακανονισμού *Κλήριγκ*;
5. Ποιες ήταν οι πιο σημαντικές επιπτώσεις των οικονομικών εξελίξεων σε πολιτικό επίπεδο;